

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ŽENSKÉ ČASOPISY MEZIVÁLEČNÉHO OBDOBÍ
WOMEN'S MAGAZINES OF INTERWAR PERIOD

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Veberová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Natálie Holáková

Studijní obor: uCJL – uAJL

2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované bibliografie. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponenta práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním výsledků své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26.4.2019

.....

Bc. Natálie Holáková

Poděkování

Upřímně děkuji Mgr. Veronice Veberové, Ph.D. za odborné vedení, čas, vstřícnost a ochotu poskytnout cenné rady, které napomohly realizaci této diplomové práce.

ANOTACE

Hlavním cílem diplomové práce je prostřednictvím heuristiky a interpretace jednotlivých příspěvků analyzovat vybraná ženská periodika vycházející v rozmezí let 1918–1938. Zvláštní pozornost je věnována charakteristice literárních příspěvků otištěných na stránkách jednotlivých časopisů. První část práce je věnována nastínění historicko-kulturního dění na území Československé republiky, postavení ženy v meziválečné společnosti a vývoji ženské emancipace. Část druhá analyzuje prostřednictvím rozboru vybraných příspěvků obsahové zaměření jednotlivých periodik s přihlédnutím ke kulturnímu a společenskému přínosu.

Klíčová slova: časopis – ženská emancipace – ženská otázka – meziválečné období – Československo – tisk – kultura – literatura – první republika – ženský časopis

ANNOTATION

The main aim of the diploma thesis is to analyse selected women's magazines which were published between the years 1918–1938. The analysis of chosen articles published in selected magazines is based on the heuristics and interpretation. First part of the thesis is dedicated to description of the historical and cultural context of the interwar period, the social status of women in the society of First Czechoslovak Republic and to the development of women's emancipation. Second part of the thesis analyses the table of contents of chosen magazines with taking the cultural and social acquisition into the consideration.

Key words: magazine – women's emancipation – interwar period – Czechoslovakia – First Republic – press – culture – literature – women's magazine

OBSAH

ÚVOD	7
1. HISTORICKO-KULTURNÍ KONTEXT	11
2. ČESKÁ MÉDIA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ	15
2.1 Informační zdroje a tiskové kanceláře	15
2.2 Rozhlasové vysílání	16
2.3 Televizní přenos obrazu	19
2.4 Tištěná média v meziválečném Československu	19
3. ŽENA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ.....	23
3.1 Postavení ženy ve společnosti meziválečného Československa	23
3.2 Vývoj ženské emancipace	26
4. ŽENSKÉ ČASOPISY MEZIVÁLEČNÉHO OBDOBÍ.....	31
4.1 Revue <i>Eva</i> – časopis moderní ženy.....	35
4.1.1 První číslo časopisu.....	36
4.1.2 Redakční rada a obsahové zaměření <i>Evy</i>	40
4.1.3 Dobové ohlasy.....	43
4.2 Kulturní revue <i>Salon</i>	44
4.2.1 Obsahové zaměření <i>Salonu</i>	44
4.2.2 Literární tematika na stránkách <i>Salonu</i>	47
4.3 <i>Ženské listy</i>	51
4.3.1 <i>Ženské listy</i> po první světové válce	53
4.3.2 Léta meziválečná, zlaté období <i>Ženských listů</i>	54
4.4 <i>Ženský svět</i> – <i>List paní a dívek</i>	59
4.4.1 Obsahové zaměření <i>Ženského světa</i> po první světové válce	59
5. KOMPARACE ČASOPISŮ <i>EVA</i> , <i>SALON</i> , <i>ŽENSKÉ LISTY</i> A <i>ŽENSKÝ SVĚT</i>	66
ZÁVĚR	71
SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	75
LITERATURA.....	86
Literatura primární	86
Literatura sekundární	86
Články v časopisech.....	87
Internetové zdroje	89

ÚVOD

Krátké období mezi dvěma válkami bylo obdobím politických, sociálních a kulturních proměn v rámci nově utvořené Československé republiky i celé Evropy. Nabytí samostatnosti 28. října 1918 vedlo k vytvoření nových norem, sociálních a morálních. Majorita obyvatel nové republiky sdílela nacionální cítění a toužila po vzdělání dostupném širokým vrstvám obyvatel. Vlivem příznivé situace politické, hospodářské i ekonomické bylo možné umožnit téměř každému z obyvatel nové republiky všestranný rozvoj. V rozvoji vzdělanosti, informovanosti a kultury hrála významnou roli tištěná média. Jednotlivá periodika již neplnila pouze funkci zpravodajskou a informační, ale přinášela svým čtenářům také zábavu. Žádaným obsahem se staly zprávy z oblasti kultury, umění a společnosti. Obsah jednotlivých titulů byl vytvářen s cílem zaujmout určitou skupinu čtenářů – vycházely časopisy určené mužům, dětem a ženám. Ženské časopisy, kterými se tato diplomová práce bude zabývat, chápeme jako periodicky vycházející publikace, jež jsou svým obsahem určené ženské čtenářské obci, tzn. že přinášejí články reflektující zájmy a potřeby žen. Éra tzv. první republiky byla pro československé ženy významným obdobím. Nový demokratický stát přinášel ženám nové možnosti, z nichž nejvýznamnější byla možnost zúčastnit se voleb pro ženy starší jednadvaceti let, jež způsobila převrat ve vnímání žen. V meziválečném období se ženám otevřely také nové možnosti v oblasti vysokoškolského vzdělávání a profesního uplatnění. V období první republiky přibývalo lékařek, právniček, učitelek či umělkyní, které významnou měrou přispívaly k utváření nové, sebevědomé společnosti progresivního středoevropského státu. Ženská emancipace byla tématem, které rezonovalo celou Evropou. Důraz na individualitu a všestranný rozvoj ženské čtenářky byl patrný ve všech ženských periodikách tohoto období.

Ženské časopisy meziválečného období byly podpůrným materiálem pro ženy všech společenských vrstev, které toužily po rozšíření svého kulturního a duševního obzoru. Vytváření takových periodik bylo podporováno nejen ženskou čtenářskou obcí, ale také mužskými autory, kteří s chutí přispívali do těchto časopisů svými odbornými články, literárními příspěvky, filozofickými úvahami či statěmi zabývajícími se ženskou otázkou. Vznik ženských časopisů reagoval na proměnu zájmu žen o kulturně-

společenské dění, informace ze zahraničí, estetiku, politiku a samozřejmě také módu a design.

Cílem této diplomové práce je analyzovat vybraná ženská periodika meziválečného období prostřednictvím heuristické metody a interpretace vybraných příspěvků. Důraz bude kladen zejména na příspěvky literární, otištěné v jednotlivých časopisech, a jejich kvalitu. Nezbytnou součástí této analýzy bude také nastínění historicko-kulturního kontextu se zvláštním důrazem na vývoj ženské otázky, neboť právě sociální a politické klima zpravidla významně ovlivňuje utváření obsahu časopisů a mnohdy také ráz jednotlivých literárních příspěvků. Pomocí interpretace vybraných příspěvků se tato práce bude snažit podat zprávu o zájmech prvorepublikové ženy a o způsobech, jakým byly tyto zájmy reflektovány v periodikách *Eva*, *Salon*, *Ženský svět* a *Ženské listy*. Periodika byla vybrána na základě obsahu, který se buď zcela (v případech *Evy*, *Ženského světa* a *Ženských listů*) nebo částečně (*Salon*) zaměřoval na uspokojení potřeb ženské čtenářské obce.

Práce bude rozčleněna do pěti kapitol. První kapitola se bude věnovat nezbytnému historicko-kulturnímu kontextu, který přinese informace o vývoji Československé republiky od období počáteční euforie po vzniku samostatného státu, oprostěného od vlivu velmocí, přes období bezútešné hospodářské krize k signifikantnímu roku 1938, který byl začátkem německé okupace. Cílem tohoto stručného přehledu je nastínit politické a sociální podmínky, za kterých se uskutečňovalo vydávání jednotlivých periodik. Zároveň je také znalost dějinných souvislostí nezbytná pro pochopení proměn obsahového zaměření jednotlivých časopisů.

Kapitola druhá diplomové práce bude věnována rozvoji médií v období mezi dvěma válkami s přihlédnutím k vývoji moderních technologií. Vlivem progresu těchto technologií docházelo k rychlejšímu šíření nejen tištěných médií, ale také rozhlasu. Tištěná média se stala dostupnějšími a propracovanějšími, a to nejen z hlediska svého obsahu, ale také z hledisek grafického a typografického.

Třetí kapitola se bude zabývat tématem ženy v období první republiky, tzn. vnímáním ženy společností, rozvojem vzdělanosti žen a vznikem jednotlivých ženských hnutí s cílem sdružovat ženy, jejichž zájmem bylo šířit myšlenky ženské emancipace. Kapitola bude orientována zejména na nastínění proměny společenského statusu ženy

v rámci prvorepublikové společnosti a na vlivy, které tuto proměnu podněcovaly. Žena v tomto období již nebyla spatřována jen jako matka, ale také jako bytost ekonomicky a společensky aktivní s možností účastnit se voleb, což mělo výrazný vliv na vnímání ženy většinou společností i na posílení ženského sebevědomí.

Předmětem čtvrté kapitoly bude analýza jednotlivých periodik počínaje společenským časopisem *Eva*, který vycházel mezi lety 1928–1943. Mezi ostatními časopisy zaměřenými především na obsah reflektující společenské dění ve společnosti se *Eva* vyznačovala svou kvalitou. Dalším analyzovaným časopisem bude kulturně-společenská revue *Salon*. Přestože *Salon* nebyl primárně určen ženské čtenářské obci, zaměřením svého obsahu ženským potřebám odpovídal a byl u prvorepublikových ženských čtenářek oblíbený. Významnou roli hrál také v kulturním vzdělávání čtenářů a čtenářek. Posledními časopisy, které budou předmětem této práce, jsou *Ženský svět* a *Ženské listy*, jež si byly podobné svým spíše intelektuálním obsahem a také cílem, kterým bylo podněcovat zájem čtenářek o sebevzdělávání a rozšiřování duševních obzorů.

Poslední kapitola této práce bude věnována komparaci všech čtyř periodik s přihlédnutím na jejich význam v procesu utváření tzv. nové ženy a jejího kulturně-společenského vědomí. Všechny časopisy, které jsou předmětem této diplomové práce, jsou cenným zdrojem, jenž nám pomáhá vytvořit si představu o životě a potřebách především městské ženy žijící v prvorepublikové společnosti.

Klíčovými prameny pro zpracování předkládané diplomové práce budou jednotlivá vydání časopisů *Eva*, *Salon*, *Ženské listy* a *Ženský svět*, která byla vytištěna v letech 1918–1938. Jednotlivé ročníky časopisů jsou dostupné v brněnské Moravské zemské knihovně a v pražském Ústavu pro českou literaturu. Přístupné jsou také široké veřejnosti v digitální podobě na stránkách Moravské zemské knihovny, zde se však nenachází všechna vydání. Doplňujícím materiálem, sloužícím zejména pro zpracování teoretických východisek této práce, budou *Dějiny první republiky* Věry Olivové. K dalšímu nastínění dějinných souvislostí a vývoje českých médií bude využito poznatků z díla Jakuba Končelíka, Pavla Večeři a Petra Orsága. Vypracování teoretické kapitoly pojednávající o vývoji ženské emancipace a o postavení ženy v meziválečné společnosti se bude zakládat na dílech *Do politiky prý žena nesmí – proč?* Jany Malínské a *Dějínách žen* Kateřiny Čadkové, Mileny Lenderové a Jany Stráníkové. Jako

doplňující zdroje budou použita díla *Naše prababičky feministky* Pavly Horské a *K hříchu a modlitbě: žena v minulém století* Mileny Lenderové. Sekundárním zdrojem, jenž bude využit v rámci analýzy a komparace jednotlivých časopisů bude dílo Libuše Heczkové *Píšíci Minervy*. Literatura, jež by se orientovala na přínos informací o jednotlivých prvorepublikových kulturních a společenských časopisech, zatím stojí mimo hlavní oblast zájmu literárněvědných badatelů.

Závěrem úvodu k této diplomové práci je potřeba zdůraznit, že cílem práce není vytvořit hloubkovou analýzu obsahového zaměření jednotlivých periodik. Záměrem této práce je položit základy k takové analýze a pokusit se o komparaci vybraných titulů s přihlédnutím k jejich funkci v životě a rozvoji žen meziválečného Československa.

1. HISTORICKO-KULTURNÍ KONTEXT

Historie samostatné Československé republiky se začala utvářet 28. října 1918, zhruba dva týdny před oficiálním ukončením první světové války. Éra tzv. první republiky se omezuje na krátké období mezi dvěma světovými válkami.¹ Již před vznikem samostatného státu se Češi vymezovali vůči rakousko-uherskému dualismu i Předlitavsku a usilovali o uznání Československa jako samostatné republiky². Snahy Čechů byly však opakovaně odmítány českými Němci, uherskou politickou reprezentací i vídeňským centralismem. Přesto, že Češi nedosáhli před první válkou samostatnosti, bylo pro ně období před první válkou érou hospodářského, sociálního i kulturního růstu. České země stály po boku vyspělých států v rámci industrializace. Hospodářský vzestup šel ruku v ruce s kulturním růstem obyvatel. Tato fakta přispěla k tomu, že Češi byli po skončení první světové války a po nabytí samostatnosti vyspělým středoevropským národem, podobným západním národům. K rozvoji emancipace významnou měrou přispěla také tištěná média, která zastávala důležitou roli také v kontextu ženské emancipace.³

Jak již bylo zmíněno výše, autonomie dosáhly české země s koncem první světové války. Nově vzniklá samostatná republika spojila v jedno české země, Slovensko a roku 1919 také Podkarpatskou Rus. Územní nároky se zakládaly na historických právech dříve existujících státních útvarů na tomto území. Slovensko bylo k českým zemím připojeno na základě etnického principu. Mezi občany Československa patřili také příslušníci jiných národů, např. Němci, Maďaři, Rusíni, Ukrajinci, Poláci a Židé. Obyvatelé nově zrozeného státu prožívali období euforie a nacionální hrdosti. Ke zrodu samostatné republiky významným podílem přispěl první zahraniční odboj, v jehož čele stáli Tomáš Garrigue Masaryk, Milan Rastislav Štefánik a Edvard Beneš. Nový stát měl také podporu států tzv. Dohody, což byly vítězné státy prvního světového válečného konfliktu. Prvním prezidentem Československé republiky se stal filozof a pedagog Tomáš Garrigue Masaryk, kterému bylo právě pro jeho účast v zahraničním odboji přezdíváno prezident Osvoboditel. Se vznikem nové republiky jakožto parlamentní demokracie přišla také změna v podobě volebního práva pro ženy starší jedenadvaceti

¹ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum, 2000, s. 7.

² KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 15.

³ Tamtéž. s. 17.

let. Získání volebního práva bylo pro ženy přelomovou událostí, která významnou měrou přispěla k formování osobnosti prvorepublikové emancipované ženy.

Majorita německého obyvatelstva usídleného v pohraničních oblastech Československa uznání samostatného státu nadále odmítala. Po rozpadu Rakouska-Uherska tito obyvatelé usilovali o osamostatnění a připojení k Rakousku, později k Německu. Jejich odpor směřovaný k Československu vzrostl ještě více v polovině 30. let, v období silného vlivu nacistické ideologie přicházející ze sousedního Německa. Politické hnutí sudetských Němců s názvem Súdetchendeutsche Partei bylo později nástrojem agrese Německa v čele s Adolfem Hitlerem.⁴

Meziválečné období bylo pro Československou republiku zprvu obdobím prudkého hospodářského, ekonomického a kulturního růstu. Stát disponoval industrializovanou ekonomikou, hustou železniční sítí a dobrou infrastrukturou. Problémem byl výrazný rozdíl v úrovni ekonomického, kulturního i sociálního rozvoje mezi českými zeměmi, Slovenskem a Podkarpatskou Rusí. Postupem času se začalo v průmyslových oblastech projevovat technické zaostávání. Drobné hospodářské problémy s modernizací průmyslových odvětví zcela zastínila Velká hospodářská krize, která nastala po zhroutilí burzy v New Yorku 29. října 1929, a která ochromila nejen Evropu, nýbrž i zbytek světa. Vlivem hospodářské krize přicházelo mnoho obyvatel státu o práci, tedy o veškeré finanční příjmy, což se odrazilo i v politickém, sociálním a kulturním životě společnosti. Změnu prodělal také žebříček priorit napříč všemi vrstvami obyvatel. Ochromená byla města i venkov. Následkem hospodářské krize došlo k vyostření vztahů mezi Československem a Německem, čehož záhy využilo nacistické Německo ke zničení Československé republiky.

Období první republiky bylo obdobím vzkvétání samostatného státu, kterému se podařilo vymanit se z nadvlády velmocí. Mnichovská dohoda z roku 1938 tento slibný vývoj autonomního Československa přerušila. Euforii ze vzniku Československé republiky vystřídal strach. Březnem 1938 započalo jedno z nejtěžších období novodobých dějin Československa, které mělo za následek rozvrat demokratického systému státu a odrazilo se na následujícím vývoji politickém, sociálním i kulturním.⁵

⁴ KONČELÍK, VEČEŘA, ORSÁG, 2010. s. 23, 27–29.

⁵ OLIVOVÁ, 2000. s. 7.

Vznik samostatné Československé republiky byl také začátkem zlatého období československé kultury. Tehdejší společnost pociťovala vlnu euforie spojenou s osvobozením od Rakouska-Uherska a s nabytím samostatnosti. Obyvatelé nově vzniklého státu nastavili nové morální hodnoty, v jejichž popředí stálo národní sebevědomí. Československo bylo samostatným a soběstačným státem s vlastní demokracií a právním systémem, plnohodnotnou ekonomikou a rozvinutým hospodářstvím. Kultura a vzdělanost se začala rozvíjet ve všech ohledech, pronikala ke všem vrstvám obyvatel a zpočátku nepodléhala omezením. Mezi umělci a státem docházelo k plné podpoře a spolupráci. První republika byla obdobím příležitostí, neboť vzdělanost začala být dostupnější i ženám, a to zejména v návaznosti na vznik množství nových univerzit, např. Vysoké školy zvěrolékařské v Brně či Univerzity J. A. Komenského v Bratislavě. V období první republiky prakticky neexistovala negramotnost a české školství bylo považováno za jedno z nejlepších na světě. Prvorepublikové Československo bylo schopno zaujmout místo vedle rozvinutých států Evropy nejen svou vzdělaností a politikou, ale také úrovní své kultury, která přinášela mnoho nových podnětů, ale zároveň navazovala na kulturu předválečnou a na historickou tradici českých zemí. Vliv první světové války a jejích následků se prolínal celým uměleckým spektrem dvacátých let, ať už v podobě vyobrazení její nesmyslnosti a utrpení, které přinesla, nebo v dílech se sociální tematikou. Po skončení první světové války byla Evropa poznamenána utrpením a bídou. Vlivem ruské revoluce docházelo napříč Evropou ke vzniku nových komunistických stran, které se snažily pozměnit evropskou politiku prostřednictvím stávek a manifestací. Většina české inteligence byla také levicově orientovaná. Zejména umělci věřili, že prostřednictvím socialistické revoluce by mohlo dojít k úplnému osvobození jednotlivce. Ke změně došlo v polovině dvacátých let zásluhou proměny politické situace a vítězství demokracie. Jednou z oblastí, ve které docházelo ke vzniku děl motivovaných nutností politicky státního sebevyjádření bylo malířství a sochařství.⁶ Obě tyto oblasti byly výrazně ovlivněny světovými uměleckými směry, kterými byly zejména realismus, civilismus, kubismus, avantgarda a ve třicátých letech také surrealismus a abstrakce. Centrem malířství byla za první republiky Národní galerie v Praze, v níž se sdružovala umělecké elita Československa a odehrávala se zde většina důležitých uměleckých debat. Další sférou, která se věnovala zejména reflexi soudobé společnosti byla oblast literární, v níž

⁶ LAHODA, Vojtěch., (ed.): *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938. Díl IV, část 1.* Praha: Academia, 1998., s. 13–14.

vznikalo mnoho výrazných a kvalitních děl, srovnatelných s díly světové literatury. Literáti tohoto období pečovali o jazykovou kulturu a stylizaci projevu. Tematicky se spisovatelé a spisovatelky věnovali zejména sociálním problémům a vyobrazení první světové války. Ve třicátých letech dvacátého století se v literatuře začínalo objevovat varování před hrozbou fašismu. V oblasti literatury, stejně jako v malířství a sochařství, vznikalo v období meziválečného Československa mnoho proudů a uskupení, z nichž můžeme jmenovat např. proud demokratický či levicovou avantgardu. Kromě umělecké literatury bylo toto období také obdobím rozvoje literární kritiky, jež byla důležitým prostředníkem mezi kritikou, čtenáři a autory. Literární kritika byla publikována např. v *Literárních novinách*, či v *Národních listech*. Ruku v ruce s rozvojem literatury šel také rozvoj divadla. Divadlo se stalo dostupným širokým vrstvám obyvatel, bylo hojně navštěvováno a těšilo se velké oblibě. Divadla se nacházela v podstatě ve všech velkých městech a hrály se hry nejen českých, ale také světových autorů. Kromě děl historických vznikala také díla nová, která, podobně jako literatura, reflektovala zejména stav společnosti a sociální problémy.

Meziválečné období bylo obdobím, ve kterém se československá kultura zařadila svou kvalitou mezi kultury vyspělých zemí Evropy. V prvorepublikové éře vzniklo mnoho významných historických, literárněvědných a uměleckých děl, z nichž můžeme čerpat i v současnosti.

2. ČESKÁ MÉDIA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

2.1 Informační zdroje a tiskové kanceláře

Média v období první republiky běžně odebírala agenturní zpravodajství zejména prostřednictvím Československé tiskové kanceláře (ČTK), jež byla napojena na světové zpravodajské agentury (britskou *Reuters*, francouzskou *Havas*, německou *Wolff* a americkou *AP*).⁷ Tištěná média navíc získávala informace také zásluhou svých vlastních externích korespondentů, kteří pokrývali regiony Československé republiky a velmi výjimečně také zásluhou stálých zahraničních zpravodajů (například v redakci *Lidových novin*). Rozhlas, na rozdíl od tištěných médií, pracoval téměř výhradně s informacemi, které mu dodávala ČTK. Filmové zpravodajství bylo součástí mezinárodní informační výměny.⁸

Československá tisková kancelář, která byla vlastněna státem, vznikla 28. října 1918 rozhodnutím předsednictva Národního výboru československého (NVČ), jehož měla být tiskovým odborem.⁹ Její vznik byl podmíněn zejména všeobecnou touhou po informačním tisku, který by byl srozumitelný a uchopitelný nejen pro Evropu, ale i pro domácí obyvatele, a který by přinášel pravdivé a aktuální informace. ČTK se stala skutečnou zpravodajskou agenturou převzetím zpravodajského aparátu pražské kanceláře rakouské tiskové agentury *Kaiserlich-Königliches Telegraphen-Korrespondenz-Bureau*, obecně označované jako *Korbyro*.¹⁰ Převzetím pražské kanceláře získala ČTK také svého prvního ředitele Vladimíra Weinereka, jehož v roce 1920 vystřídal Emil Čermák. Československá tisková kancelář se během desetiletí rozrostla téměř dvojnásobně.¹¹ Zpravodajové ČTK působili od roku 1918 v Berlíně, Londýně, Paříži, Curychu, Sofii, Bělehradě a Římě, přičemž agentura spolupracovala s dopisovateli z Milána, Varšavy, Moskvy, Oděsy, Mnichova, Drážďan, Záhřebu, Bukurešti, Lublaně a Vídně. V polovině 30. let musela zpravodajská agentura z finančních důvodů řadu zpravodajských míst zrušit a ponechala si pouze zpravodaje

⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG., 2010. s. 30–31.

⁸ Tamtéž, s. 30–31.

⁹ Tamtéž, s. 30–31.

¹⁰ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 175.

¹¹ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG., 2010. s. 30–31.

v Berlíně, Paříži a Bělehradě.¹² ČTK dokázala vybudovat síť domácích poboček a vedle zahraničního zpravodajství poskytovala také parlamentní zprávy, vnitropolitické zpravodajství, informace z burzy, obrazové a sportovní zpravodajství. Domácí politické zpravodajství bylo Československou tiskovou kanceláří poskytováno v češtině a němčině, přičemž byla provozována i zpravodajská služba ve slovenštině a maďarštině, aby byla co nejdříve uspokojena poptávka čtenářů na území tehdejšího Československa.¹³

Zpravodajská agentura publikovala také státní tiskové dokumenty, které však musely být nejdříve schváleny tiskovým odborem předsednictva vlády, jenž přímo podléhal ministerskému předsedovi a poskytoval informace nejen státnímu aparátu, ale také úřednímu i ostatnímu dennímu tisku. Tiskový odbor předsednictva vlády se skládal ze tří spolupracujících oddělení – oddělení redakčního, administrativního a z knihovny. Úkolem tohoto odboru bylo dohlížet na činnost Československé tiskové kanceláře, úředních novin v Praze a Brně a státních tiskáren, které se nacházely v Praze, Žatci, Bratislavě, Košicích a Užhorodu. Mimo svou běžnou zpravodajskou činnost mělo redakční oddělení Československé tiskové kanceláře také za úkol průběžně připravovat pro státní instituce podrobný přehled tisku. Navzdory velké vytíženosti se Československá tisková kancelář potýkala během celé své existence s finančními problémy, zejména proto, že státní úřady odebíraly její služby zdarma. V roce 1921 Ministerstvo zahraničí založilo své vlastní instituce, jimiž byly vydavatelství *Orbis* a informační služba *Central European Press*, v jejímž rámci fungovala také radiotelegrafická zpravodajská služba *Central European Radio*, která se stala konkurentkou ČTK, přestože obě instituce byly financovány ze státního rozpočtu.¹⁴

2.2 Rozhlasové vysílání

Rozhlas je považován za první elektronické médium masové komunikace. V průběhu své existence byl nejen využíván širokým publikem k získávání informací či zábavě, ale také zneužíván k politické propagandě. První rozhlasové vysílání v meziválečném Československu se objevilo ve 20. letech 20. století a jeho průkopníky byly soukromé osoby, především elektrotechnik a podnikatel Eduard Svoboda a redaktor deníku *Národní politika* a představitel *Spolku českých žurnalistů* Miloš

¹² BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ., 2011. s. 175.

¹³ Tamtéž, s. 175.

¹⁴ Tamtéž, s. 176.

Čtrnáctý. Nejen soukromé osoby, ale také společnost *Radioslavia*, která vyráběla a dovážela přijímací přístroje, se zajímaly o možnost vývoje rozhlasového vysílání v Československu. Za počátek pravidelného rozhlasového vysílání je považováno vysílání, jež se odehrálo v prosté dřevěné boudě v Kbelích s pouze minimálním technickým zázemím 18. května 1923 ve 20.15. O několik týdnů později vznikla díky kbelskému vysílání společnost *Radiojournal, československé zpravodajství radiotelefonické, spol. s.r.o.*, která byla zpočátku společností soukromou, ale kvůli finančním problémům se posléze stala společností státní. Vysílací stanice *Radiojournalu* několikrát změnila místo působení, než byla trvale umístěna v Praze na Fochově třídě (dnešní Vinohradská třída v Praze).¹⁵

Bednařík, Jirák, Kopplová¹⁶ ve své publikaci uvádí, že v této době měl „*stát monopol na veškeré provozování radiofonie, tedy nejen na vysílání, ale i na příjem signálu. Pokud někdo chtěl vlastnit rozhlasový přijímač, musel mít povolení ministerstva pošt a telegrafů, které důkladně prověřovalo bezúhonnost a politickou příslušnost žadatele.*“ V počátcích rozhlasového vysílání na území Československé republiky bylo tedy velmi složité získat přístup k rozhlasovému přijímači nejen kvůli zdlouhavému procesu shánění povolení, ale také z důvodu vysoké ceny dovážených přijímačů a poplatků za příjem vysílání. Z důvodu složité administrativy a finanční náročnosti poslouchalo mnoho posluchačů rozhlasové vysílání bez koncese, přestože za nelegální poslech vysílání dle zákona o telegrafech hrozil posluchači až rok pobytu ve vězení.¹⁷

Zjednodušení procesu udělování licencí a výrazné snížení poplatku v roce 1925 znamenalo vysoký nárůst posluchačů rozhlasového vysílání. Počet koncesionářů nadále rostl i v průběhu 30. let a ke 30. září 1938 již bylo zaevidováno více než milion koncesí. Naděje prvního programového ředitele *Radiojournalu* Miloše Čtrnáctého a technického ředitele Eduarda Svobody, že rozhlas bude sloužit především k šíření zpravodajství zůstaly nenaplněny – rozhlas se zaměřoval zejména na kulturu, osvětu a zábavu. V dubnu roku 1924 začala na pokyn státu připravovat zpravodajství pro rozhlas Československá tisková kancelář, od roku 1932 byl rozhlasem vysílán přehled

¹⁵ Tamtéž, s. 177–179.

¹⁶ Tamtéž, s. 179.

¹⁷ Tamtéž, s. 179.

domácího tisku a v roce 1934 začal rozhlas vysílat tzv. mluvené noviny, což byla vlastní zpravodajská relace.¹⁸

Narůstající popularita a s ní spojený význam rozhlasového vysílání záhy přitáhly pozornost politiků – například Tomáš Garrigue Masaryk nechal odvysílat svůj projev z Pražského hradu dne 28. října 1925. Od roku 1925 začalo být rozhlasové vysílání svižnější, věnovalo se zejména sportovním přenosům a začaly vznikat první pokusy o reportáž. V neděli 3. října 1926 se uskutečnila první skutečná reportáž v Evropě, přenos fotbalového utkání mezi maďarskou Hungarií a pražskou Slavií, kterou přenášel a odborně komentoval Josef Laufer, který touto reportáží započal kariéru jednoho z nejvýznamnějších a nejoblíbenějších československých rozhlasových reportérů. Nejen sportovní utkání, ale také kulturní přenosy z divadel a koncertů si rychle získaly oblibu u posluchačů. První přenos divadelního představení se uskutečnil v únoru 1925 a byl jím přenos Smetanovy opery *Dvě vdovy* z Národního divadla v Praze.¹⁹

Rozhlasové vysílání se stalo masovým médiem a po zahájení simultánního vysílání v prosinci 1926 jeho význam vzrostl ještě více. Postupem času se rozhlas stal nejen zpravodajským zdrojem a zdrojem zábavy, ale také významnou vzdělávací institucí. Ve druhé polovině 20. let začaly vznikat tzv. odborné rozhlasové programy věnované specifickému okruhu posluchačů – v lednu započal vysílání *Zemědělský rozhlas*, připravovaný zvláštním kurátorem, jež vzniklo v rámci *Radiojournalu*, a skládalo se výhradně ze členů agrární strany. Dalším odborným rozhlasem byl *Dělnický rozhlas*, politicky ovládaný národně socialistickou a sociálně demokratickou stranou. Třetím vysíláním odborného programu se stal *Školský rozhlas*, v němž dostala prostor také ženská témata a vysílání pro děti.²⁰ Ve všední dny dopoledne probíhalo vysílání přednášek a školních programů.

Nástup rozhlasového vysílání výrazně ovlivnil nejen kulturní, ale také politický život na území Československa a celé Evropy. Přispěl k šíření zpravodajství, k utváření všeobecného přehledu i k formování národnostního povědomí.

¹⁸ Tamtéž, s. 180.

¹⁹ Tamtéž, s. 180–181.

²⁰ Tamtéž, s. 180–182.

2.3 Televizní přenos obrazu

První pokusy o vznik a vývoj televizního vysílání se objevily na konci 19. století a pojí se se jménem Jan Kříženecký. Film se však na území pozdější Československé republiky začal prosazovat až ve 30. letech 20. století. Během prvních deseti let existence Československa se do povědomí diváků dostávaly zejména filmy zahraniční produkce, jejichž dominance byla posílena nástupem zvukového filmu. V letech 1930–1937 vycházel poměrně úspěšný *Československý filmový týdeník*, který byl nahrazen úspěšnějším filmovým týdeníkem *Aktualita*, jenž se svou kvalitou vyrovnal zahraničním týdeníkům nejen zásluhou zařazení reflexe podstatných událostí doby, ale také kvůli spolupráci s ostatními zahraničními týdeníky.²¹

Za průkopníka televizního vysílání v meziválečném období je považován docent experimentální fyziky na Univerzitě Karlově v Praze Jaroslav Šafránek, který v roce 1935 dokončil televizní aparaturu fungující na principu mechanického rozkladu televizního obrazu. Přes úspěch zařízení však vysílač sloužil pouze k šíření krátkých vln a vývoj, který směřoval k realizaci televizního vysílání, přerušil začátek druhé světové války a německá okupace.²²

2.4 Tištěná média v meziválečném Československu

Tištěná média v meziválečném Československu svou strukturou navazovala na tisk z období Rakouska-Uherska, a to zejména z toho důvodu, že byla utvářena zároveň s formováním politických stran na konci 19. století a v návaznosti na zvyšující se poptávku čtenářů po zábavném a relevantním obsahu. Stejně jako v období Rakouska-Uherska i v období meziválečném měl výsadní postavení ve struktuře československého tisku tisk stranický, jenž sloužil jednotlivým politickým stranám ke komunikaci s voličem. Mnoho z titulů pravidelně vycházejících v období Rakouska-Uherska se udrželo i po válce, ze stranických deníků lze v této souvislosti hovořit například o národně demokratických *Národních listech*, sociálně demokratickém *Právu lidu*, národně socialistickém *Českém slově* či agrárnickém *Venkově*. Mezi nejznámější zástupce nadstranických deníků prvorepublikového období patřily *Lidové listy*,

²¹ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG., 2010. s. 64–65.

²² BEDNARÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ., 2011. s. 182.

nezávislá *Tribuna* či komunistický deník *Rudé právo*. O politické nestrannosti nelze hovořit ani u tzv. „nezávislých“ titulů, jakými byly například *Lidové noviny* či *Národní osvobození*, jež si kladlo za cíl hájit zájmy legionářů, učitelů a státních zaměstnanců. Stranická politika byla koncentrována zejména v ranních vydáních deníků, jimž se říkalo raníky. Večerní vydání deníků, jimž se říkalo večerníky, patřilo zejména populárněji orientovaným tématům. Večerníky se vyznačovaly především pestřejším obsahem, který byl zajímavým pro širší skupinu čtenářů. Večerní vydávání deníků lze považovat za předchůdce záhy vzniklého bulvárního tisku, který přišel do Československa ze zahraničí ve druhé polovině 20. let.²³

Řada poválečných tištěných médií navazovala na předválečnou tradici německy psaných deníků – na území Československa se udržely například deníky *Bohemia*, jehož počátky se datují do poloviny 19. století, dále *Prager Tagblatt* (1876–1938), jehož redakce se skládala z významných kulturních osobností pražské německé společnosti, a deník *Prager Presse*, který začal vycházet pod hlavičkou nakladatelství Orbis s hlavním cílem propagovat myšlenky nového demokratického státu v zahraničí. Z důvodu významného počtu německých pohraničních obyvatel nevycházel německý tisk pouze v Praze, ale také v pohraničních oblastech a v Brně.²⁴

K výrazným nově vzniklým československým periodikům patří také *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, který poprvé vyšel v roce 1920 v koncernu Melantrich a cílil na střední vrstvy obyvatel. Výrazným přínosem *Pražského ilustrovaného zpravodaje* je rozvoj novinářské fotografie, jež změnila grafickou podobu tehdejších tištěných médií. *Zpravodaj* byl jedním z mnoha titulů dotvářejících společenské a kulturní klima v meziválečném Československu. K dalším časopisům vycházejícím v tomto období řadíme například časopisy *Hvězda* nebo *List československých paní a dívek*.²⁵ Dalším významným periodikem meziválečného období byl časopis *Přítomnost*, jehož šéfredaktorem byl František Peroutka, a jenž byl založen roku 1924 s přispěním prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, který v *Přítomnosti* také publikoval své texty. Kromě T. G. Masaryka publikovaly v *Přítomnosti* další významné kulturní osobnosti –

²³ Tamtéž, s. 158–161.

²⁴ Tamtéž, s. 158–161.

²⁵ Tamtéž, s. 161–162.

Karel a Josef Čapkovi, Eduard Bass, Václav Černý, Emil František Burian, Karel Poláček, Marie Pujmanová a Závaš Kalanda.²⁶

Přesto, že význam vydavatelských koncernů v meziválečném období narůstal, vycházela i řada titulů mimo koncerty. Jedním z titulů, který vycházel mimo zaběhlé vydavatelské koncerty, byla *Revue Devětsilu (ReD)*, která se přímo pojila s existencí hnutí *Devětsil*. *ReD* byla redigována Karlem Teige, který psal o kultuře v duchu konstruktivismu a poetismu.²⁷

Vyjma výše zmíněných časopisů slavily v období první republiky také úspěchy časopisy pro děti a mládež – v nakladatelství J. R. Vilímek vycházel časopis *Malý čtenář*, který navázal na svou předválečnou činnost. Krom *Malého čtenáře* vycházely také časopisy *Junák* či *Zlatá brána*. Starším čtenářům byly určeny časopisy *Úsvit* a od roku 1932 také časopis *Roj*. V rámci tělovýchovné organizace Sokol vycházely od roku 1936 tituly *Sokolské jaro* a *Poupě*. Jednota Orel vydávala od roku 1919 časopis *Květy mládí*. Československý červený kříž šířil časopis *Lípa*. Škála novinových i časopiseckých titulů byla velmi pestrá a široká, přestože fungování periodického tisku podléhalo po celé období první republiky silným omezením určeným zejména tiskovým zákonem. K legislativním opatřením přibyly ve 30. letech další zákony reagující na ohrožení republiky nacistickým Německem.²⁸

Poněkud stranou všech již zmíněných tiskovin stojí bulvární tisk, jenž se rozvíjel zejména ve 20. letech 20. století v návaznosti na zahraniční bulvární tiskoviny. Vyznačoval se pokleslým obsahem, který zpravidla přinášel informace o skandálech, vraždách či soukromých životech slavných osobností první republiky. Typickým příkladem bulvárního tisku byly listy, které byly produkovány koncernem *Tempo*, jenž byl vlastněn Jiřím Stříbrným, jedním z „mužů 28. října“. Jiří Stříbrný byl v polovině 20. let, po vygradování ideových sporů s Václavem Klofáčem a Edvardem Benešem v rámci socialistické strany, vyloučen ze strany. Následně se angažoval v radikálně nacionalistických hnutích. Po vyloučení ze strany se Jiří Stříbrný rozhodl založit tiskovou společnost *Tempo*, v jejímž nakladatelství začal postupně vydávat bulvární noviny s názvy *Pondělní list* (později *Polední list*), *Nedělní list* a *Expres*. Všechny z uvedených tiskovin reflektovaly Stříbrného politické názory a jeho pohled na stav

²⁶ Tamtéž, s. 161–162.

²⁷ Tamtéž, s. 161–162.

²⁸ Tamtéž, s. 163–164.

československých novin.²⁹ Bednařík a spol. ve své publikaci *Dějiny českých médií* zmiňují jednu z nejznámějších afér, která se objevila na stránkách Stříbrného prvorepublikového bulváru. Zpráva se týkala události, která se odehrála na soukromém večírku tzv. Pátečníků roku 1926 – Karel Čapek zinscenoval krátkou tříkrálovou scénku, v níž parodoval vedoucí představitele tří politických stran. Tato aféra, jež se díky bulvárním novinám dostala nejen k politikům, ale také k prostým občanům, vyvolala štvanici proti Karlu Čapkovi, která nepolevovala ani po několika měsících. Karel Čapek později svou nepříjemnou zkušenost s bulvárem zúročil ve svých satirických povídkách *Skandální aféra Josefa Holouška* (1927) a *Podivuhodné sny redaktora Koubka* (1930).³⁰ Mezi seriózními žurnalisty panoval všeobecný odpor k bulvárnímu tisku, otevřeně jej vyjadřovali například F. X. Šalda či Arne Laurin.³¹

²⁹ Tamtéž, s. 172–174.

³⁰ Tamtéž, s. 174.

³¹ Tamtéž, s. 175.

3. ŽENA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

3.1 Postavení ženy ve společnosti meziválečného Československa

Postavení ženy ve společnosti se proměňovalo napříč stoletími, základní idea však zůstávala stejná – žena byla vnímána jako matka a jako pečovatelka, nikoli jako ekonomicky aktivní bytost. Společenský status ženy se směrem k dnešní společenské pozici začal výrazněji měnit na přelomu 19. a 20. století vlivem vývoje společnosti jako celku. Již od poloviny 19. století se začalo vnímání české ženy rozšiřovat. Přibyly nové způsoby, jak sledovat společnost a její vývoj „prostřednictvím žen“, což mělo vliv na možnosti žen a jejich celkovou úroveň. Žena začínala být vnímána jako bytost „společensky aktivní“ v mnoha oblastech. Docházelo k rozšiřování možností studia pro dívky a ženy – po první světové válce došlo k radikálnímu nárůstu počtu žen a dívek navštěvujících odborné a vyšší školy. Nutnost změny nejen v sociálním, ale také v ekonomickém postavení žen signalizoval rovněž vývoj demografický. Zhruba od poloviny 19. století začala četnost žen v Evropě přesahovat počet mužů. I přes tento fakt však byla stále idea ekonomicky aktivní ženy pro většinovou společnost nepřijatelná. Vlivem sociálních a ekonomických změn začalo docházet ke snižování nezbytnosti rukodělných prací, a naopak se zvyšovala spotřeba peněz utracených za nákup spotřebního zboží. Vlivem růstu obyvatelstva v Evropě a rozvojem kapitalismu ve druhé polovině 19. století nastaly změny v životním stylu veškeré společnosti, výsledkem čehož bylo přehodnocení priorit žebříčku hodnot a rozdělení rolí mužů a žen v soudobé společnosti. Danost role muže, který byl spatřován jako zaopatřovatel rodiny, a ženy, která byla naopak viděna jako závislá na muži, byla zpochybňována a často přestávala platit. Vliv na tuto proměnu měl také fakt, že starat se o ženu, která nepřispívala do rodinného rozpočtu a byla „čekatelkou na sňatek“, bylo pro rodinu finančně velmi náročné. Majorita žen však stále nebyla intelektuálně a prakticky připravená opustit místo u rodinného krbu a začít rodině finančně přispívat.³² Výše zmíněné důvody vedly k potřebě budování vzdělávacího systému, jenž by umožnil komplexní rozvoj ženy v ekonomicky aktivního člena společnosti, a to zejména v podmínkách společnosti měšťanské. Ruku v ruce s nárůstem možností vzdělávání

³² MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 28.

docházelo tedy po první světové válce také k růstu možností profesního uplatnění žen.³³ Po první světové válce docházelo nadále také k rozvoji českého emancipačního snažení, které však nikdy nemělo podobu militantní, ale spíše vlasteneckou. Snažení československých žen se orientovalo na záležitosti sociální a na podporu kultury. Ženy neprosazovaly vymezení se vůči světu mužů, nýbrž se zasahovaly o spolupráci mezi muži a ženami. Již v době národně obrozeneckého hnutí se našla řada mužů podporujících vstup žen do života veřejnosti v zájmu jejich pozitivního rozvoje, a tudíž i pozitivního rozvoje celé společnosti, a to zejména v zájmu šíření českých národních myšlenek. Jedním z nejvýraznějších mužů, kteří podporovali pokrokové ženské snahy byl Tomáš Garrigue Masaryk. Masaryk pronášel již před vznikem samostatné republiky projevy informující o nedobré situaci v českém školství a často přicházel i s návrhy řešení nastalých poměrů. Problémům spojeným s rozvojem dívčího vzdělávání se kromě Tomáše Garriguea Masaryka věnovali také například Vojtěch Náprstek, František Ladislav Rieger, Eliška Krásnohorská či Karolína Světlá. Vojtěch Náprstek zastával názor, že nejširší možné vzdělání je cestou k lidskému pokroku, který logicky zajišťuje prospěch všech sociálních vrstev. V době před vznikem první republiky docházelo k opakovaným pokusům o založení vyšší dívčí školy, ženských kurzů a podobných institucí, jež by zajistily vzdělání pro ženy ze všech sociálních vrstev. Vojtěch Náprstek a Karolína Světlá se stali roku 1865 zakladateli tzv. „*Amerického klubu dam – prvního organizačního střediska pro činnost českých žen a dívek*“. Činnost tohoto klubu se však nezamlouvala ani vládě, ani policii a klub musel být zakrátko rozpuštěn, v menším počtu se však jeho členové a členky scházeli nadále. Mezi členky klubu patřily téměř všechny dospívající a dospělé ženy pocházející z důležitých českých rodin, např. Sofie Podlipská, Eliška Krásnohorská, Karolína Světlá a další.³⁴

Na přelomu 19. a 20. století docházelo k dalšímu nárůstu ženských spolků. Výraznější nárůst těchto spolků a míst, kde ženské spolky působily, přišel po první světové válce. Ženské spolky se snažily dosáhnout různých cílů prostřednictvím rozmanitých metod a cest. Ve dvacátých letech 20. století tedy můžeme pozorovat vznik ženských organizací různého nejen ideově filozofického, ale také politického zaměření.

³³ ČADKOVÁ, Kateřina, Milena LENDEROVÁ a Jana STRÁNÍKOVÁ, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 373–375.

³⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 239–245 a MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri: Sociologické nakladatelství, 2005. s. 26.

Nejznámějšími spolky byly takové, jež usilovaly o rovnoprávnost žen a mužů, např. celostátní organizace Ženská národní rada, v jejímž čele stála politička a novinářka Františka Plamínková. Mnohé členky ženských spolků byly zároveň příslušnicemi politických stran, měly však většinou rozdílné cíle. Členky komunistického hnutí obvykle do ženských spolků vůbec nevstupovaly. Kromě ženských liberálních spolků existovaly také spolky katolické, např. Svaz katolických žen a dívek Republiky československé. Členky katolických ženských hnutí zpravidla neusilovaly o vstup do politiky, ale zaměřovaly se spíše na podporu a revitalizaci katolických zásad a na udržení rodinného života v duchu katolicismu. Důležitým mezníkem a argumentem pro emancipaci žen bylo formální zrovnoprávnění žen a mužů, jež provázelo vznik Československé republiky jakožto pluralitního, demokratického státu. Do doby vzniku nového státu byly ženy právně podřízeny mužům. Se vznikem nové republiky se pozice ženských obyvatelek státu posunula mimo jiné také zásluhou nově získané možnosti účastnit se voleb. Ženské spolky a hnutí často poukazovaly na nesrovnalosti mezi teorií a praxí a snažily se o to, aby rovnoprávnost mezi muži a ženami byla součástí každodenního vnímání ve všech oblastech společenského života.³⁵ Feministickým tendencím a otázce ženské emancipace se dostalo prostoru i v tisku, zejména v tisku určenému ženám. Ženské časopisy byly v tomto období často vydávány ženskými spolky a v jejich redakčních radách se mnohdy nacházely spisovatelky zasazující se o práva žen. Kromě žen-spisovatelek se v tehdejší společnosti nacházely také lékařky, porodní asistentky, učitelky, zdravotní sestry, ošetřovatelky, kancelářské úřednice a další. V ženských periodikách se často objevovaly příspěvky, které se věnovaly právě pracujícím ženám a jejich úspěchům. Široké rozpětí profesí vykonávaných ženami dokazuje, že funkcí ženy v meziválečném Československu už nebylo pouze být matkou a manželkou, přesto však ženy ještě nezaujímaly ve společnosti stejnou pozici, kterou zaujímají ve společnosti dnešní.

³⁵ ČADKOVÁ, Kateřina, Milena LENDEROVÁ a Jana STRÁNÍKOVÁ, 2006. s. 376–379.

3.2 Vývoj ženské emancipace

„Evropské osvícenství nahlas vyslovilo myšlenku rovnosti lidí. Odtud byl jen nepatrný krůček k myšlence o rovnosti muže a ženy, k počátku hnutí, jemuž se říká – podle okolností – feminismus či ženská emancipace.“³⁶

I v dnešní době je často slovní spojení „emancipace žen“ či „ženská otázka“ vyslovováno s lehkým nádechem ironie a leckdy je vnímáno až pejorativně. Stejně tomu bylo také v meziválečném období v Československu. Pro emancipantky³⁷ se často užívalo názvu „emancipistky“. Negativní pocity spojené s výrazy „emancipace“, „feminismus“ či „ženská otázka“ často pramení z militantních postojů jednotlivých zástupkyň hnutí podporujících ženskou emancipaci. Nejen v období první republiky byl však postoj emancipantek spíše smířlivý – až na výjimky se nesnažily napadat a zpochybňovat mužskou existenci a její význam, ale snažily se o hospodářskou, politickou a sociální rovnoprávnost s muži, jež by se projevovala v každodenním životě prvorepublikové společnosti. Základní ideou většiny ženských hnutí tohoto období byla myšlenka partnerství mezi mužem a ženou.

Feminismus v takové podobě, v jaké jej známe dnes, spatřil poprvé světlo světa v roce 1722 v knize francouzského abbého Antoina Léonarda Thomase s názvem *Essai sur le caractère, les mœurs et l'esprit des femmes dans différents siècles (Esej o povaze, mravech a duchu žen v rozličných stoletích)*. V tomto díle se katolický duchovní snažil na základě dostupných literárních pramenů dokázat, že ženy jsou schopny vykonávat stejné aktivity jako muži za podmínky, že jim je společností dána příležitost. Thomas však také kladl důraz na myšlenku, že možnost vykonávat „mužské“ aktivity nebude ženy odvádět od jejich primárního poslání, kterým byla a je výchova dětí. Proti myšlenkám francouzského duchovního se postavil např. Denis Diderot, který viděl ženu spíše jako objekt mužského zájmu a prostředek k potěše. Odezvu dílo vyvolalo i u ženské autorky Louise d'Épinay, která kladla důraz zejména na intelektuální rovnost mezi muži a ženami a abbému Thomasovi vyčítala nepochopení ženské duše. Všechny výše zmíněné názory vyvolaly ve francouzském prostředí vášnivou diskuzi, které lze

³⁶ LENDEROVÁ, 1999. s. 229.

³⁷ Emancipovaná žena.

pokládat za vznik zárodků odlišných filozofických koncepcí ženské otázky, které byly rozvíjeny i v dalších stoletích.³⁸

V československé společnosti se ženská emancipace týkala, jak již bylo zmíněno výše, zprvu zejména národního vlastenectví a filantropie. Mnoho prvních ženských hnutí, která vznikala v Praze již na počátku 19. století, se věnovala zejména charitě a měla dobročinný charakter. Nejvýraznější osobností, která se zabývala charitativní činností a patřila do skupiny žen, které se nazývaly „Dobrodějky“, byla Marie Riegrová-Palacká³⁹. Podpory v oblasti charitativní a vlastenecké se dočkaly české ženy nejen ze strany českých feministek, ale také ze strany vlastních mužů. V českém prostředí to byli právě muži, kteří stáli za vznikem dějin českého feminismu. Nejznámějšími propagátory ženské otázky byli Karel Slavoj Amerling a již dříve zmíněný Vojtěch Náprstek. Oba tito muži se zajímali zejména o povznesení intelektuální úrovně českých žen, v nichž spatřovali rovnocenné partnery při utváření vyspělé společnosti.⁴⁰ Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, vzdělávání bylo problematickou otázkou ve vztahu k ženě již v průběhu 19. století. Ženám bylo umožněno studovat, nebyly pro ně však vytvořeny stejné podmínky, které byly utvořeny pro muže, čímž ženy přicházely o důležitou sociální výhodu. Velkým převratem a zároveň motivací pro ženy na celém světě byla první studentka, která úspěšně dokončila studium na univerzitě ve Spojených státech amerických ve 40. letech 19. století. Ženy žijící v zemích habsburské monarchie či v Německé říši mohly studovat na univerzitě až v 90. letech 19. století. Situace v oblasti vzdělávání se začala na území budoucího Československa proměňovat v roce 1900 zásluhou nařízení ministerstva, které povolovalo ženám studium na lékařských a farmaceutických fakultách. Boj za možnost studovat na univerzitách byl jednou z domén ženského periodika s názvem *Ženské listy*, v jehož redakci zasedly např. zakladatelka Eliška Krásnohorská, či Jindřiška Flajšhansová. Výraznou přeměnou prošlo univerzitní studium pro ženy až v období první světové války, zejména z důvodu odchodu mužů do armády. Ženám se díky této nešťastné události otevřely nové možnosti studia a pracovního uplatnění, neboť bylo

³⁸ LENDEROVÁ, 1999. s. 229–230.

³⁹ Marie Riegrová-Palacká byla dcerou Františka Palackého. Zaměřovala se na charitativní činnost směřovanou zejména na pomoc chudým matkám a dětem. Výbor dam pod jejím vedením se soustředil na zřizování a provoz mateřských škol a jeslí pro děti žijící v nesnadných sociálních poměrech.

⁴⁰ Tamtéž, s. 231–237.

potřeba zachovat chod země. V roce 1917 se počet žen studujících na pražských vysokých školách vyšplhal na několik set.⁴¹

Za tzv. první vlnu feminismu, která se prohnala Evropou, byl považován boj za volební právo žen. Volební právo pro ženy se stalo předmětem mnoha plamenných diskuzí a mělo stejné množství odpůrců jako příznivců. Jedním z nejvýraznějších ženských světových hnutí usilujících o volební právo pro ženy a rovnocenné postavení žen a mužů bylo hnutí tzv. *sufražetek*.⁴² Československé ženy volební právo získaly se vznikem Československé republiky v roce 1918. Se získáním volebního práva započaly v ženském prostředí také diskuze o možných podobách participace žen v politice. Ženy pomalu, ale jistě začínaly pronikat do politiky a byly součástí rozdílných politických stran vyznávajících různé zásady, např. strany komunistické a strany fašisticky orientované. Ženám, jež se snažily začlenit do politického života nově vzniklého státu, bylo často vyčítáno upuštění od sociálních snažení, obvykle však neprávem, neboť v mnoha případech se ženy snažily v politice prosazovat právě sociální zájmy společnosti. Politické snažení žen nebylo kritizováno pouze muži, ale také ženami, které argumentovaly především obhajobou tradiční role ženy ve společnosti, jež byla chápána jako neslučitelná s rolí politickou. Z těchto důvodů cítilo mnoho žen-političek potřebu obhajovat svá snažení před veřejností, přičemž na svou obranu používaly v podstatě stejné argumenty jako v období před první světovou válkou. Výraznou osobností, která veřejně obhajovala politická práva žen byla předsedkyně Ženské národní rady, učitelka, politička a novinářka Františka Plamínková. Na hlavy žen, které se zasazovaly o přítomnost ženského elementu v politice, se snášela vlna kritiky zejména ze strany katolických ženských spolků, které považovaly i samotné volební právo pro ženy za neprospěšné. Kritice žen, které se snažily vymanit z typicky ženské role matky a manželky, se věnoval ženský katolický tisk, jenž oceňoval pouze ženy stojící mimo veřejný život. Postoje, které byly prezentovány na stránkách katolického tisku pro ženy byly totožné s oficiálním programem lidové strany, jež tento tisk ideově ovlivňovala. Ženská hnutí se v otázce politické participace žen nesjednotila v průběhu celého meziválečného období.⁴³

⁴¹ HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. Knižnice dějin a současnosti, sv. 11. s. 80–83.

⁴² Pojem sufražetka pochází z anglického slova *suffrage*, které znamená hlasovací právo.

⁴³ ČADKOVÁ, Kateřina, LENDEROVÁ, Milena a STRÁNÍKOVÁ, Jana, 2006. s. 387–405.

Nerozlučně spjaté s rozvojem ženské emancipace je také budování ženského sebevědomí. V roce 1925 vydala v *Ženském obzoru* česká spisovatelka a feministka Věra Babáková článek, v němž se zabývala otázkou ženského sebevědomí a věnovala se také vývoji a pojetí ženy z hlediska psychologického a sociálního. Pojednávala také o zastánkyních ženských práv, které ukončily svou činnost z důvodu nedostatečné odezvy ze strany ženského pokolení. Jako možný důvod neúspěchu emancipačních snažení viděla Babáková fakt, že nebylo zvykem vychovávat ženy ke kritickému, samostatnému myšlení, a proto bylo pro prosté měšťanky i venkovanky těžké vystoupit ze zažitého stereotypu a přijmout nové zvyky a postoje. Východisko této situace spatřovala autorka ve výchově mladé generace, u které mohly být položeny základy pro rozvoj jak duševní, tak tělesné stránky. Věra Babáková označila 20. léta za období, v němž žena ještě stále nebyla připravená dostát všem požadavkům nové doby.⁴⁴

Na postupném budování sebevědomí žen se ve 30. letech 20. století podílely informace o úspěšných ženských hnutích ve Spojených státech amerických či ve Francii. Z českých ženských hnutí byly nejúspěšnější např. Český výrobní spolek, Spolek paní a dívek, Spolek sv. Ludmily a další.⁴⁵ Kromě českých ženských hnutí vznikala na území Československé republiky přirozeně také německá ženská hnutí, neboť do československé společnosti neodmyslitelně patřily také příslušnice německé národnosti. Příkladem těchto hnutí je např. hnutí „Gustava – Adolfa“, které vzniklo již v 70. letech 19. století. Dalším příkladem německého ženského hnutí byl spolek s názvem „Frauentfortschritt“, který se vymykal svým bojovným postojem. Tento spolek nebyl vyhrazen pouze ženám, ale jeho členy byli i muži. Cílem hnutí bylo dokázat, že ženy jsou samostatné bytosti, nezávislé na ostatních.⁴⁶ Kromě ženských spolků a hnutí se v otázce ženské emancipace angažovaly zejména ženy z řad učitelek. Kromě již zmíněné Františky Plamínkové také například Karla Máchová, jež napsala do časopisu *Duch doby* článek věnující se ženské otázce již v roce 1881. Brzy po vydání tohoto článku byla Karla Máchová kvůli svým poměrně radikálním názorům, které se

⁴⁴ BABÁKOVÁ, Věra. Dnešní feminismus. Část 1. *Ženský obzor*. Praha: Karel Ločák, 1924, roč. 20, č. 5–6, s. 67.

⁴⁵ MALÍNSKÁ, 2005. s. 30.

⁴⁶ HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. Knižnice dějin a současnosti, sv. 11. s. 99–102.

týkaly ženské emancipace, zbavena svého pracovního místa, proč se věnovala činnosti žurnalistické a organizační.⁴⁷

Ženská otázka byla a je ožehavým tématem v každé společnosti. Samotné emancipantky vyznávají často různé názory a bojují za ně různými způsoby. Faktem ovšem zůstává, že ženská emancipace se rozvíjí neustále, v různých částech světa, a je tudíž otevřeným a zajímavým tématem pro mnoho žurnalistů či spisovatelů. O meziválečném období můžeme říci, že bylo pro ženskou emancipaci na našem území důležitým mezníkem a položilo základy rozvoje ženské emancipace a ženského sebevědomí.

⁴⁷ LENDEROVÁ, 1999. s. 256.

4. ŽENSKÉ ČASOPISY MEZIVÁLEČNÉHO OBDOBÍ

Meziválečné období bylo zlatým obdobím žurnalistiky napříč Evropou. Československá tištěná média se svým obsahem i rozsahem vyrovnávala médiím zahraničním a pestrá škála novin a časopisů vycházejících na území nové republiky uspokojovala poptávku širokého rozsahu čtenářů. Centrální postavení v prvorepublikové žurnalistice zaujímala kromě denního tisku, jenž si kladl za cíl přinášet čtenářům aktuální informace, zejména společenská periodika, která vycházela pravidelně každý týden, čtrnáct dní či každý měsíc. Zásluhou progresivního vývoje ilustrací a fotografií se tištěná média stávala zajímavějšími a rychle se šířila mezi všechny vrstvy a zájmové skupiny obyvatel. Vyjma časopisů, jež se zaměřovaly na uspokojení potřeb široké veřejnosti, vycházely také časopisy věnované dětem a mládeži, mužům a samozřejmě také ženám. Ženský časopis chápeme jako periodickou publikaci, která si kladla za cíl svým obsahem působit zejména na ženy a dospívající dívky. Inspiraci k vytvoření článků čerpají ženské časopisy z každodenního života žen, často se tedy v těchto časopisech objevují rady pro domácnost, móda, články, recepty či rady týkající se zahrady. Ženské časopisy první republiky přinášely kromě těchto článků také rubriky, které specifickým způsobem pracovaly s tématem ženské otázky.

Tištěná média věnovaná ženám meziválečného období reflektovala obraz ženy v tehdejší společnosti a reagovala na vzrůstající ženské sebevědomí a širší záběr ženské čtenářky. Přesahovým prvkem prvorepublikových ženských periodik byla snaha rozšiřovat duševní obzory čtenářek prostřednictvím recenzí, beletrie, medailonků úspěšných žen apod.

Časopisy věnované ženám meziválečného Československa navazovaly na předválečnou tradici ženských příloh *Národních listů (Žena a domácnost)* či *Pestrého týdne*, které vycházely již od druhé poloviny 19. století. Množství časopisů, jež se snažily naplnit specifické potřeby žen, bylo v tomto období velké – v nově vzniklé republice postupně vycházely časopisy *Eva*, *Elegantní Praha*, *List paní a dívek*, *Módní revue*, *Ženské listy*, *Ženský svět*, *Ženský obzor*, *Ženská rada*, *Hvězda československých paní a dívek*, *Salon*, *Český svět* a další, přičemž již podle názvu lze usuzovat, že ženské časopisy bylo možné rozdělit dle témat do několika skupin – časopisy se společenskou a

kulturní tematikou, časopisy zabývající se feministickou a sociálně politickou tematikou a časopisy zaměřené na módu.

PERIODIKA SE SOCIÁLNĚ-POLITICKÝM A FEMINISTICKÝM ZAMĚŘENÍM

Jak již bylo zmíněno výše, již ve druhé polovině 19. století vycházely na českém území časopisy, jež cílily na ženskou čtenářskou obec a vyznačovaly se zejména ambicí probudit v ženách nacionální cítění a povzbudit zájem žen o českou kulturu. Devadesátá léta 19. století považujeme za období bohatě rozvinuté nacionální měšťanské společnosti, jejíž součástí byly tzv. angažované ženy neboli ženy filantropky, spisovatelky, kritičky, či umělkyně.⁴⁸ Žena v tomto období pomalu zaujímala místo tvůrkyně. Ženské časopisy reflektovaly zejména politicko-sociální prostředí odcházející habsburské monarchie a věnovaly se otázce role žen v kontextu soudobé společnosti. Redakce ženských časopisů byly zpravidla obsazovány nejvýraznějšími ženskými osobnostmi literatury. Žena-spisovatelka byla spatřována jako propagátorka pokrokových myšlenek a zejména jako nositelka myšlenky soudržnosti muže a ženy při budování nové společnosti a v zápase o národní identitu.⁴⁹

Jedním z nejvýraznějších titulů této kategorie byly *Ženské listy*, které fungovaly původně jako příloha časopisu *Květy* od roku 1871. Kromě *Ženských listů* spadá do kategorie periodik zaměřených zejména na sociálně-politický a feministický obsah také *Ženský svět*, který vznikl roku 1896 zásluhou Terezy Novákové. Vycházel každých čtrnáct dní v nakladatelství Jana Otty zpravidla s podtitulem *List paní a dívek českých*.⁵⁰ Dalším titulem spadajícím do této kategorie byl *Ženský obzor*, jehož vydavatelem a zároveň hlavním redaktorem byl manželský pár Jan a Anna Ziegloserovi. *Ženský obzor* vznikl již roku 1896, jeho činnost však skončila po pouhém roce. V roce 1900 došlo k obnovení časopisu a jeho vydávání trvalo až do roku 1941.⁵¹

SPOLEČENSKÉ ČASOPISY

Společenské revue jsou považovány za produkt doby, svým obsahem se odpoutávaly od složitých a konfliktních témat, které doba přinášela, a věnovaly se spíše informacím z oblasti umění, literatury, společnosti, hudby či sportu. Součástí těchto

⁴⁸ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minerva. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Praha: Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, ediční řada Mnemosyne, 2009, s. 11.

⁴⁹ Tamtéž, s. 13.

⁵⁰ Tamtéž, s. 60 a s. 177.

⁵¹ Tamtéž, s. 241.

specifických periodik byla obvykle také poradna přinášející rady týkající se uvědomělé a moderní správy domácnosti.

Žurnalistika zabývající se společenskými tématy byla v prvorepublikovém období velmi oblíbenou součástí života žen. Mezi prestižní společenské časopisy patřily např. *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, *Pestrý týden*, *Český svět* nebo *Elegantní Praha*. V zájmu udržení popularity u čtenářek připojovaly ke svým vydáním často také rozmanité přílohy, které se zabývaly například módou či moderními způsoby bydlení a přinášely nové trendy týkající se trávení volného času nebo výchovy dětí. Autorkami článků obsažených ve společenských revue byly zejména moderní, pokrokové spisovatelky vyznačující se ambicí formovat novou moderní českou ženu. Mezi tyto autorky patřily např. spisovatelka, novinářka a překladatelka Milena Jesenská a novinářka a překladatelka Marie Fantová. Společenské časopisy dvacátých a třicátých let lze považovat za fenomén doby, vedle něhož vycházely také další v menší, či větší míře kvalitní ryze ženské časopisy, jejichž obsah převyšoval pouze módní rámec, ale zabýval se i dalšími kulturně společenskými otázkami.⁵²

Jedním z nejstarších společensky orientovaných časopisů byl *Módní svět*, který vycházel od roku 1865. V roce 1879 jej převzala Věnceslava Lužická a jeho název se změnil na *Lada – Módní svět*. Zpočátku byl *Módní svět* časopisem, jenž se obsahově věnoval pouze módě, ale s příchodem redaktorky Olgy Vojáčkové se obsahově proměnil na časopis společenský, zabývající se také ženskou otázkou. V souladu s trendy soudobé společnosti byl časopis doplněn bohatými ilustracemi a obsahoval kromě části módní také část zábavnou, beletristickou. Kromě beletristických textů se na stránkách časopisu pravidelně objevovaly medailonky zajímavých osobností a texty s cílem vzdělávat ženské čtenářky.⁵³

MÓDNÍ ČASOPISY

Móda byla a je tématem, které ženy zajímá. Nejinak tomu bylo na českém území v období mezi dvěma světovými válkami. Kromě společenských časopisů, na jejichž stránkách dostávalo téma módy prostor, existovaly také čistě módní časopisy. Cílovou

⁵² MASTNÁ, Naděžda. *Revue Eva 1928–1932: literatura a výtvarné umění v dobové reprezentativní revue, reflexe proměn životního stylu*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Vedoucí práce Mgr. Miroslav Jeřábek, Ph.D.

⁵³ Tamtéž.

skupinou těchto časopisů byly zejména švadlenky a krejčí, ale revue zpravidla oslovovala i čtenáře-laiky. Mezi módní časopisy prvorepublikového období patří např. *Dámské Módní Listy*, *Dámské Akademické Módní Listy* a *Pařížský vkus*.⁵⁴

⁵⁴ UCHALOVÁ, Eva. *Česká móda 1918-1939, elegance první republiky*. Praha: Olympia, 2004, s. 40.

4.1 Revue *Eva* – časopis moderní ženy

Eva, časopis moderní (později vzdělané) ženy vstoupil na trh na sklonku roku 1928, deset let po vzniku samostatné Československé republiky. [Obrazová příloha 1] Vznikal ve zlatém období kultury, hospodářství a průmyslu. Obyvatelé nové republiky byli naplněni optimismem a euforií, byli otevřeni novým změnám ve společnosti a změnám v žebříčku priorit. Dvacátá léta byla také obdobím rozvoje ženské emancipace a formování nové osobnosti ideální ženy. Jako ideální žena již nebyla spatřována pouze matka, ale žena, která se všestranně rozvíjela, plnila si své profesní ambice, rozšiřovala své obzory, pečovala o sebe i o domácnost. Pomocníkem v nelehkém úkolu utváření nové, sebevědomé ženy byl ženský tisk, mezi nějž patřil také časopis *Eva*. Ryze ženský časopis *Eva* ženské čtenářky provázel od sklonku dvacátých let, přes období hospodářské krize až k období nacistické okupace. Existence časopisu byla ukončena roku 1943. Celkem patnáct ročníků odráželo dobové potřeby společnosti – kulturní, sociální i politické. Rubriky se proměňovaly spolu s předmětem zájmu čtenářek, zpravidla však přinášely zajímavé informace ze světa kultury, módy, literatury a ženské emancipace. Často se na stránkách časopisu objevovaly také rady ohledně domácnosti, péče o děti a designu interiéru. Široký záběr časopisu nám pomáhá utvořit si představu o prvorepublikové ženě, její percepci dobového umění a otázkách, které si kladla v kontextu každodennosti. Zjišťujeme také, že prvorepubliková žena se svými zájmy příliš nelišila od ženy žijící v současné společnosti.

Čtenářská obec *Evy* se skládala zejména ze vzdělaných žen, samostatně výdělečně činných, které byly zvyklé se pohybovat ve vyšší, intelektuální společnosti. Čtenářky *Evy* se zajímaly o světové moderní trendy v oblasti kultury i módy, rozvíjely své národní uvědomění a svou činností často více, či méně přispívaly k rozvoji nové republiky.

4.1.1 První číslo časopisu

O vydávání časopisu se staralo nakladatelství Melantrich, jeden z nejvýznamnějších podniků v Čechách, který se staral také o vydávání a distribuci české i světové beletrie. Časopis *Eva* vycházel v malém nákladu deseti až osmnácti tisíc výtisků, z tohoto čísla však nelze vyvodit počet čtenářek, neboť titul se pravidelně objevoval v recepcích kadeřnických a módních salónů a v čekárnách lékařů, kde byl volně dostupný širokému spektru čtenářek. Na pultech obchodů byl k dostání vždy 1. a 15. den v měsíci kromě letních prázdnin, to časopis vycházel pouze jednou měsíčně.

První číslo časopisu vyšlo 15. listopadu 1928. Přinášelo zprávu o oslavách deseti let fungování samostatné Československé republiky, které se uskutečnily v Paříži. V rámci oslav byla představena Smetanova *Prodaná nevěsta* širokému pařížskému obecenstvu. Autorka zprávy M. Nová se ve svém článku zabývala nelehkým rozhodnutím Pavly Osuské⁵⁵, na kterou připadl výběr díla, kterým se Československo bude v Paříži prezentovat. Nová obdivovala Osuskou za odvalu stát si za svým rozhodnutím i přes vlnu kritiky z řad jejích odpůrců. Kritici Osuské argumentovali, že pařížské obecenstvo nebude schopné pochopit „lidovou“ *Prodanou nevěstu*. Nová však ve své zprávě tyto názory odsoudila a čtenářkám zprostředkovala informace o nebývalém nadšení francouzského vedení Opery i celého sboru, který *Prodanou nevěstu* nacvičoval.

Literární části, kterou spravovala Máša Broftová, dominoval začátek románu na pokračování *Babiola*, jehož autorkou byla Olga Schneipflugová. V prvním díle realistického románu se čtenářky seznámily s malou dívkou Babiolou žijící s otcem-alkoholikem na francouzském pobřeží. Autorka použila k popisu pobřeží i jednotlivých událostí spisovných i nespisovných výrazů, objevily se také vulgarismy ve snaze realisticky vykreslit alkoholem zmoženého otce malé Babioly. Jazyková stránka díla byla srozumitelná pro široké vrstvy čtenářek, poetika nebyla složitá. Spisovatelka působila na čtenářky svým příběhem o malé dívce, kterou opustila matka a která vyrůstá v bídě se svým věčně opilým otcem. Přesto, že hlavní postavou románu je Babiola, propracovanější postavou se zdá být její otec, Cloture. Charakteristika otce se zakládá na detailním vykreslení chování ve vypjatých situacích spojených s alkoholismem a

⁵⁵ Pavla Osuská–Vachková byla operní pěvkyní, členkou Národního divadla a manželkou politika a diplomata Štefana Osuského, vyslance v Paříži v době oslav deseti let od založení samostatné republiky.

chudobou, ve které otec s malou dcerou žije. Autorka přináší naturalistický popis zlomeného člověka v kontrastu s dětskou nevinností, kterou symbolizuje Babiola. Při čtení románu na pokračování nemůžeme otce spatřovat pouze jako zápornou postavu. Schneipflugová v prvním díle nastínila nelehký osud muže, který byl zanechán sám s novorozencem. Čtenář si nemůže pomoci, ale s otcem svým způsobem soucítí. Zajímavým způsobem byl vykreslen progres, který Babiolina otce k alkoholu přivedl – zpočátku byl otec ctnostným mužem, který se vzorně staral o svou dceru. Následkem finanční krize a neschopnosti obstarat potřebné finance a obživu upadá Cloture do těžkých depresí, které vrcholí závislostí na alkoholu. Na malém prostoru tří stran je autorkou vykreslen nejen otcův charakter, ale také reakce okolí. Na jedné straně stojí Babiolina učitelka, jež znázorňuje pohled většinové společnosti – otce odsuzuje a k malé dívce se chová přezíravě, občas i agresivně. Na straně druhé stojí společnost, která znala Babiolina otce i jeho osud. Do této společnosti patřili běžní občané vesničky, ve které oba hrdinové románu žili.

„Starý Cloture těžkomyslně, když mu došla kořalka. Jeho duše byla jako bezruká. Chodil po vesničce plouživým krokem, který prozrazoval rozháranost a zoufalství. Jeho mozek zbořeného člověka byl přeplněn prázdnotou. Ale všude jsou lidé nakloněni více lidským chybám než přednostem; tak i v Bidaru, kde byl Cloture známý jako toulavý pes, vybíhali někteří na prahy svých dveří a říkali hlasitě: ‚Hele, starý Cloture nemá kořalky! Dáme vám, otče Cloture, oplatíte až zas budou humři!‘“⁵⁶

Z úryvku je patrné, že sousedé se často bavili postavou opilého Clotura a snad i nevědomky, v dobré víře, podporovali jeho závislost. V dalších dílech čtenářky mohly sledovat osud Babioly, ze které vyrostla inteligentní, mladá žena, jež se rozhodla vydat do Paříže. Zjevnou inspirací autorky byly naturalistické romány *Zabiják* a *Nana* francouzského spisovatele Émila Zoly. Na rozdíl od Zoly však Schneipflugová nepřipisovala determinaci prostředím určující roli ve vývoji dítěte.

Kromě *Babioly* patřil do literární sekce prvního čísla *Evy* také úryvek z připravované básnické sbírky *Evy Vrchlické*, spisovatelky a osvojené dcery Jaroslava Vrchlického. Texty obou autorek popisovaly neutěšené francouzské pobřeží. Motivy obou, básně i románu na pokračování, si byly velmi podobné a literární příspěvky

⁵⁶ SCHLEIPFLUGOVÁ, Olga. Babiola. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1928–29, roč. 1, č. 1, s. 8.

dosahovaly i stejné jazykové úrovně. Působily exoticky, byly čtivé, zajímavé a nevšední. Vrchlická v úryvku pomocí personifikace a metafor přibližovala čtenářům městečko Marseille.

„... poslední výdech mrtvých ryb na listu šalvěje

koření dalekých ostrovů a krámků Marseille

horký vzdech olivových slz jež kanou na pánev

alkohol otrávených úst, na moři ssedlá krev...“⁵⁷

Čtenář z básně Evy Vrchlické nabývá dojmu bezútěšnosti z francouzského pobřeží, přesto však na něj popis autorky působí svým způsobem lákavě. Básnička si v tomto úryvku hrála zejména se smyslovými vjemy – čtenář téměř cítí pach ryb, slyší šumění moře a vidí pohupující se rybářské loďky uvázané u pobřeží.

Inspirace Francií a francouzskou tvorbou byla pro mladé umělce v meziválečném období typická. Francie byla považována za centrum kultury a za líheň talentovaných básníků a prozaiků. Mnoho z meziválečných časopisů inklinovalo k frankofonní tvorbě a často svým čtenářům předkládalo překlady děl francouzských autorů.

Babiola, úryvek z básně Evy Vrchlické, krátká povídka z pera francouzského spisovatele Michela Cordaye a několik krátkých, nepřiliš kvalitních básní otištěných souborně pod názvem *Básně v tubě* autorky Míly Pachnerové byly jedinými literárními texty v prvním vydání *Evy*. Inspirací Míle Pachnerové byly hygienické pomůcky. Čtyřstřofé básně, které vyzdvihovaly utilitární funkci jednotlivých artefaktů, vyvolávaly vzpomínky na dětské říkanky, přestože byly určené dospělým čtenářům a čtenářkám. V ženském časopise tyto krátké básně působily poněkud nepatřičně.

„Růžová pěna v dortu jahodovém

zuby jí potři a jsi bohu roven

radu si dobrou k srdci provždy vem tu

tvé zuby budou perly z orientu.“⁵⁸

⁵⁷ VRCHLICKÁ, Eva. Přístav v Marseille. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1928–29, roč. 1, č.1, s. 2.

V uvedené básni s názvem *Pasta na cídění zubů* autorka nabádala čtenáře k pravidelnému čištění chrupu. Pomocí nepříliš originálních přirovnání (zuby jako perly) poukazovala na funkci zubní pasty v procesu udržování zdravých zubů.

Literární sekce byla ohraničena recenzemi dvou nových knih v rubrice *Literatura*. Recenzí se ujala spisovatelka Máša Broftová, zkoumanými knihami byly *Matka a dítě* od francouzského autora Charlese Louise Phillipa a příručka *Domácí zdravotnictví pro ženy* od lékaře Karla Drimla. Broftová se ve svých recenzích obracela přímo ke čtenářkám, oslovovala je. V recenzích byl stručně obsažen obsah a hlavní zaměření děl, praktických i beletristických. Na samém závěru recenze se objevovala doporučení, proč si danou publikaci pořídit.

„Je to knížka, kterou byste si měly zařadit do své knihovny, neboť ji můžete pročitat znovu a znovu a nikdy vám nebude všední a staromódní, protože stále budou na světě děti a matky a sladká zář jejich milování.“⁵⁹

Uvedený úryvek je vyňat z recenze knihy *Matka a dítě*. Broftová prostřednictvím užití mnoha deminutiv popsala děj knihy, který začíná narozením dítěte a končí odchodem dítěte na studia a posléze do práce. Závěrem recenze autorka obrátila přímo na čtenářky a knihu doporučila ke koupi.

Zbývající, převážnou část časopisu, tvořily rady z oblasti ručních prací, rady, jak nejlépe přivítat hosty ve své domácnosti a v neposlední řadě doporučení týkající se tělocviku pro nejmenší děti. Číslo uzavírala rubrika s názvem *Život a práce žen*, která přinášela informace o úspěšných ženách. V prvním čísle časopisu se čtenářky v této rubrice dočetly například o dvou prvních československých ženách-učitelkách, které vyučovaly na vysoké škole, či o první ženě, jež se stala důstojníkem Čestné legie francouzské. Další úspěšnou ženou zmíněnou v *Životě a práci žen* byla španělská spisovatelka Concha Espina, nominovaná na Nobelovu cenu. Poslední stránky časopisu byly věnovány reklamám a inzercím, jež doplňovaly zajímavé ilustrace.

Časopis *Eva* si okamžitě po svém prvním vydání získal pozornost žen napříč Československem.

⁵⁸ PACHNEROVÁ, Míla. *Básně v tubě*. Pasta na cídění zubů. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1928–29, roč. 1, č. 1, s. 22.

⁵⁹ BROFTOVÁ, Máša. *Literatura*. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1928–29, roč. 1, č. 1, s. 21.

4.1.2 Redakční rada a obsahové zaměření *Evy*

O pestrost obsahu časopisu se starala nejen redakční rada v čele s Jarmilou Novákovou, ale také řada externích dopisovatelů, kteří přispívali na stránky časopisu zejména specializovanými rubrikami, které se věnovaly např. tělovýchově, či v nich byly obsaženy právní rady. Mezi těmito přispěvateli se nacházeli lékaři, právníci, architekti či literární kritici, kteří pomáhali postupně budovat prestiž časopisu.

Obsahově lze časopis rozdělit do čtyř částí. První čtvrtina se věnovala většinou novinkám v oblasti kultury, literatury, divadla a výjimečně také filmu. Do první čtvrtiny lze zařadit také krátké povídky, romány na pokračování, fejetony a básně, kterými do *Evy* přispívaly např. Olga Schneipflugová, K. J. Beneš (*Ukradená povídka*), Máša Broftová (fejeton *Život na prkýnkách*), Sonja Špálová (povídka *Pompeia*), Marie Pujmanová a další. Oblíbeným autorem čtenářek *Evy* byl Karel Poláček. Příběhy nesourodé dvojice Edudanta a Francimora se těšily velké oblibě u potomků ženských čtenářek časopisu. Text vtipným způsobem doplňovaly povedené ilustrace malíře a ilustrátora Antonína Pelce. Příběhy Edudanta a Francimora vycházely v *Evě* pravidelně od roku 1932, tedy ještě před prvním souborným vydáním těchto příběhů ve formě knihy pro děti.

Do části literární řadíme také oblíbené reportáže ze společenských událostí z Československa i ze světa a reportáže cestopisné. V rámci literárního obsahu docházelo také k uveřejňování povídek a fejetonů z „mužského“ světa, jejichž cílem bylo přiblížit ženským čtenářkám mužskou duši. Příkladem může být např. fejeton *Patience, mes dames, patience!* Jaroslava Přibíka⁶⁰, který vtipnou formou a nenáročným jazykem seznamoval čtenářky s karetními hrami, které byly u mužů oblíbené. V závěru fejetonu autor ženám vysvětlil, proč není možné s mužem během hry promlouvat a proč je potřeba ponechat jej o samotě s přáteli.

Druhá část časopisu byla věnována módě, aktuálním módním trendům, bytovému designu, péči o domácnost a prezentaci československých i světových módních domů. Módní část časopisu měla na starost redaktorka a překladatelka Staša Jílovská, grafickou stránku nejprve František Tichý a od třetího ročníku akademický malíř Vojtěch Michal. Zajímavou osobností, která se podílela na ilustracích v *Evě*, byla

⁶⁰ *Eva: časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1933, roč. 5, č. 5, s. 4.

významná československá malířka vystupující pod uměleckým jménem Toyen, Marie Čermínová. Čermínová dodávala *Evě* francouzský punc, neboť dlouhá léta žila v Paříži a byla představitelkou evropského surrealismu.

Ve třetí části časopisu se obvykle nacházela rubrika *Kulturní marginale*, která přinášela informace o zajímavých kulturních akcích, kterých se čtenářky mohly zúčastnit. Zpravidla barvitě vylíčení jednotlivých inscenací slavných divadelních her dávalo čtenářkám mnoho důvodů k návštěvě divadla. Autoři pomocí mnoha metafor a personifikací lákali čtenářky k rozšíření svých kulturních obzorů.

„To volání ruské inteligence na poušti maloměsta, ta muka všednosti a bezcílnosti, jež neměla síly dorůst vzpoury a přece k ní přispěla, vyústí tu na mnoha místech do slov, jež mají dnes potvrzenou dalekozřivost prorocké vise.“⁶¹

Uvedený úryvek je vyňat z recenze dramatu *Tři sestry* z pera Antona Pavloviče Čechova. Autorka pomocí poetizace jazyka stručně nastínila děj a dále se věnovala recenzi konkrétní inscenace V. Nováka. Podobně strukturované články vycházely v *Evě* každý měsíc a přispívaly k šíření kulturní vzdělanosti mezi čtenářky tohoto časopisu.

Poslední úsek časopisu byl věnován zejména reklamním inzercím, případně pochvalným, ale i kárajícím dopisům od čtenářek či citacím od známých osobností.

Časopis *Eva* se věnoval také ženské otázce a rozvoji ženské emancipace, které bylo věnováno nejčastěji mezi dvěma až čtyřmi stránkami. Rubrikou, jež sloužila k podpoře ženského sebevědomí, byla již dříve zmíněná rubrika s názvem *Život a práce žen*. Ženám ve snaze za dosažením profesních ambicí pomáhaly také pravidelné ankety týkající se volby povolání s popisem náplně a možných potíží, jež dané povolání může přinášet. Ankety se kromě volby povolání týkaly také volby vysoké školy. Do anket přispívaly ženy různých profesních zaměření, nejčastěji na základě oslovení redakční radou. [Obrazová příloha 2] Autorky krátkých statí popisovaly náplň své práce a často také soužití s mužskými kolegy.

Zajímavou součástí časopisu byla také právní poradna, ve které JUDr. Králová – Horáková radila ženám s běžnými problémy z oblasti rodinného práva a varovala před možnými komplikacemi, které mohly vyvstat při řešení náročnějších životních situací. Do sportovních rubrik pravidelně přispívali např. Eliška Bláhová, ředitelka Dívčí

⁶¹ Kulturní marginale. *Eva: časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1933, roč. 4, č. 7, s. 24.

akademie, Běla Friedlándrová, vášnivá propagátorka sportu a zdravého životního stylu, nebo novinář a spisovatel Hugo Spilka.

Výraznou obsahovou proměnou uveřejněných textů prošel časopis na sklonku roku 1938. V reakci na Mnichovskou dohodu a nucený odsun Čechů z pohraničních oblastí Československa napsal Jan Drda do *Evy* krátký článek s názvem *Mladí hledí dopředu*, v němž upřel své naděje k demokracii a k mladým občanům oslabené republiky.

„U nás mladých není kocoviny, nebojte se, otcové. Dřív jste nás nikdy příliš nepustili k řízení věci, domnívající se, že mladé nadšení je příliš plané a nicotné oproti starému rozumářství. A byly věci, které by bylo lze řešit právě tou mladickou houževnatostí. Nyní, kdy má nastat střídání směn nejen v oborech denní lidské práce, nýbrž i v záležitostech obecných, protože se mnozí ze starých cítí opotřebovaní a unavení, máme říci my mladí své slovo. Já si myslím tohle: grunt nám zůstal, i když je menší. Je ho pořád ještě dost velký kus, abychom na něm mohli hospodařit s úspěchem. Demokracie nás nezklamala. Ta demokracie v nás, která nesnese, aby se čeští lidé vrhli bez rozmyslu na některou stranu a měli chuť na utiskování některých spoluobčanů.“⁶²

Ve stejném čísle *Evy* byl otištěn také příspěvek Aleny Vrbové, lékařky a spisovatelky, s názvem *Mladá dívka 1938*, v němž autorka nabádala mladé ženy, aby byly statečné a ochotné pomoci potřebným. Připomínala jim také, aby ani v těžké době nezapomněly být vlastenkami.

„Každá z nás se musí důvěrně spřátelit se svou prací. Nemáme nároků na tzv. bezstarostný dívčí věk, který v dnešní době neexistuje. Uvědomuji si, že se v mnohém budu muset uskrovnit, ale s jednoho neslevím: nezapomenu, že jsem rostla s dětstvím prvního československého státu, v době Masarykově a za každých okolností si zachovám humanitní úctu k člověku. Všechny jsme teď při stavbě svého charakteru prošly zkouškou ohněm.“⁶³

Posledním článkem, který vznikl v reakci na Sudety v témže čísle *Evy*, byl apel členky redakční rady *Evy* Zašlové s prostým názvem *Pomozte!*.

⁶² DRDA, Jan. Mladí hledí dopředu. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1938, roč. 10, č. 22, s. 9.

⁶³ VRBOVÁ, Alena. Mladá dívka 1938. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1938, roč. 10, č. 22, s. 8.

4.1.3 Dobové ohlasy

Časopis *Eva* se již od prvního čísla těšil přízni ženské čtenářské obce. Zvykem redakční rady bylo zveřejňovat na začátku nového ročníku nejen pochvalné, ale i káravé dopisy či komentáře od autorů i čtenářek. Na dopisy pochvalné redakce reagovala poděkováním, na dopisy káravé se nezdráhala asertivně odpovědět jednoznačnou obranou hlavní funkce a náplně časopisu. Na konci mnoha článků se zajímavým obsahem, podněcujícím diskuzi, se objevovala výzva směřovaná ke čtenářkám, aby napsaly svůj názor, byť by se měl rozcházet s názorem autora či autorky článku.

Při příležitosti vydání prvního čísla čtvrtého ročníku oslovila redakce několik významných československých osobností s prosbou o vyjádření svého názoru na časopis. [Obrazová příloha 3] Mezi osobnostmi, které prosbu přijaly, byl například architekt Antonín Heythum, který ocenil bytovou poradnu nebo režisér Jiří Frejka, který se o *Evě* vyjádřil jako o „nejkvalitnějším ženském listě“⁶⁴, zároveň však vyzval redakci, aby se více věnovala ženské otázce a nebála se přinášet více pravdivých informací o reálných ženách v reálných situacích. Dalšími autory, kteří se k *Evě* vyjádřili v rubrice *Deset hlasů o Evě*, byli hudební skladatel Jaroslav Ježek, sochařka Helena Johnová, která vyzvala redakci časopisu, aby nevěnovala tolik místa módě a spisovatelka Marie Pujmanová, která redakci napsala:

*„Vážená paní, ptáte se, jak se mně líbí Eva. Líbí; je živá a zábavná, má úroveň a je na ní znát, že si nedáte pokoj a hledáte pořád něco nového a lepšího. Zvláště ráda mám v Evě obrázky a přesné informativní články paní Jilovské. Píše k věci a člověk ví, na čem je.“*⁶⁵

Dobové reakce na revue *Eva* byly veskrze pozitivní, oceňující barvitost a živost, kterou *Eva* oplývala. Intelektuální společnost oceňovala zejména její přínos v oblasti vzdělávání žen. Negativní reakce se objevovaly příležitostně ve spojitosti s přemírou článků věnovaných módě a v reakci na snahy o šíření ženské emancipace.

⁶⁴ FREJKA, Jiří. Deset hlasů o Evě. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1932, roč. 4, č. 1, s. 4.

⁶⁵ PUJMANOVÁ, Marie. Deset hlasů o Evě. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1932, roč. 4, č. 1, s. 5.

4.2 Kulturní revue *Salon*

Revue *Salon* nelze považovat za ryze ženský titul, přesto jej v této práci řadíme k ženským časopisům, neboť byl u ženské čtenářské obce velmi populární a obsahoval články, které jasně cílily na ženskou čtenářku. Jednou z rubrik věnovaných ženám byla *Móda a společnost*. Měsíčník *Salon* vznikl roku 1922 s ambicí reflektovat kulturní, společenský a umělecký život nejen československé společnosti, ale i zahraničních států. *Salon* považujeme za revue, neboť přinášel veskrze informace o výtvarném umění a přidružených uměleckých oborech. Jako první se správy časopisu ujal Jan Hamáček, odpovědným redaktorem se stal Ondřej Sekora, který současně působil také jako výtvarník v redakci *Lidových novin*. Okruh redakce tvořili z velké části členové různých uměleckých spolků, např. Literární skupiny, Devětsilu (brněnská odbočka), Skupiny výtvarných umělců a další. Od druhého ročníku byl majitelem a vydavatelem časopisu znalec umění a novinář Bohuslav Kilian.⁶⁶

4.2.1 Obsahové zaměření *Salonu*

Časopis *Salon* svým čtenářům přinášel několik tematicky rozdělených rubrik, z nichž dominantní postavení bylo vyhrazeno výtvarnému umění. Již první číslo prvního ročníku naznačovalo, jakým směrem se bude revue ubírat. [Obrazová příloha 4] Každý článek obsažený ve vydáních prvního ročníku byl doplněn ilustracemi či fotografiemi. Objevovaly se statě věnující se tvorbě jednotlivých sochařů či malířů, nebo úvahy o vývoji a stavu současného výtvarného umění. Kromě výtvarného umění se na stránkách časopisu objevoval nejčastěji sport a divadlo. Zprávy a recenze z divadelního světa byly obvykle doplněny o kompletní fotografie herců. Každé číslo časopisu uzavírala rubrika věnovaná módě, inzerce a reklamy. Ve vydáních prvního ročníku časopisu se literární tematika téměř nevyskytovala. Objevovaly se krátké prozaické útvary, poezie spíše sporadicky. K poezii prvních čísel řadíme např. vlasteneckou a náboženskou lyriku z pera Karla Dostála-Lutnova. Stejně jako v ostatních dobových časopisech se v *Salonu* pravidelně objevovaly recenze nejnovějších literárních děl.

⁶⁶ JERŇÁBEK, Miroslav. *Salon kulturní a literární*. In: Host, měsíčník pro literaturu a čtenáře [online]. cit. 1.4.2019. Dostupné z: <https://casopis.hostbrno.cz/archiv/2010/3-2010/salon-kulturni-a-literarni>.

Svět literatury pronikal na stránky prvních čísel časopisu ve formě krátkých medailonků věnovaných výrazným osobnostem. Medailonky však měly většinou pouze podobu strohých popisů života spisovatele či spisovatelky. [Obrazová příloha 5] Stručný popis života vybraných osobností nebyl pro čtenáře příliš poutavý. V medailoncích chyběl subjektivní pohled a širší charakteristika doložená např. společným zážitkem s danou osobností, jak tomu bylo zvykem v časopisech *Ženské listy* a *Ženský svět*. Rozsáhlejší a osobnější medailonky se vyskytovaly od druhého ročníku časopisu, věnovány jim byly obvykle dvě strany.

Součástí časopisu byly také četné cestopisné eseje a reportáže. Velmi často se v tomto typu článku uplatňovalo propojení cestopisných výprav s výtvarným uměním a architekturou (např. Francie, Paříž). Reportáže se netýkaly pouze cest do zahraničí, ale také výprav za krásami Československé republiky. Jedním z autorů, kteří se věnovali poznávání republiky a následně o něm podávali zprávu, byl Rudolf Těsnohlídek. Český spisovatel informoval čtenáře a čtenářky o průzkumných pracích v Demänovských jeskyních. Způsob, jakým autor o půvabu krasových jeskyň v Nízkých Tatrách pojednával, lákal čtenáře a čtenářky k návštěvě. K vykreslení krás Československé republiky Těsnohlídek využíval svých výjimečných jazykových schopností. Těsnohlídkův styl se vyznačoval užíváním četných vzletných adjektiv i vytvářením originálních metafor a synestézií.

„V listopadu 1921 bylo mi dopřáno spatřiti velebnou nádheru podzemí Demänovského. Viděl jsem je od té doby často a znovu, ale vždy nalézal jsem v něm nové a nové půvaby jako všichni ostatní, kdož sem vstoupili do kamenné báje, do hájů kamenných cypřišů a palem, do kaplí a svatyní, neboť nelze zapomenouti, nelze burcovati a neupozorňovati na poklad republiky Tatrami darovaný.“⁶⁷

Uvedená ukázka popisovala autorovo první setkání s Demänovským podzemím. Svým cestopisem přispěla do *Salonu* např. také prvorepubliková herečka Jarmila Kronbauerová. Vyprávění mladé herečky se však svou kvalitou nepřibližovalo kvalitě textů Rudolfa Těsnohlídka. Kronbauerová se kromě líčení krajín a popisu měst věnovala také charakteristice svých spolucestujících, jimiž byly nejčastěji další mladé herečky či jiní členové divadelní společnosti.

⁶⁷ TĚSNOHLÍDEK, Rudolf. Demänovské jeskyně. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1922, roč. 1, č. 10, nestran.

Rudolf Těsnohlídek na stránky časopisu přinesl kromě cestopisů také vyprávění o vzniku povídkové knihy *Liška Bystrouška*. Autor čtenářům poutavě vyprávěl o inspiraci kresbami Stanislava Lolky, na jejichž základě měl na povel spisovatele a výtvarného teoretika Bohumila Markalouse vytvořit báseň či kratší prozaický text. Spisovatel popisoval ve svých příbězích hledání inspirace uprostřed lesů a také překvapení, které mu svým zájmem přichystal Leoš Janáček. Autor vypravoval o svém hovoru s Janáčkem, ve kterém mu přiznal, že nad vytvořením lišky Bystroušky příliš nefilozofoval, nýbrž, že mu bylo inspirací okolí, které se stále nevzpamatovalo z první světové války a dusilo v sobě zlo. Janáček Těsnohlídkovy pohnutky chápal a vzápětí oba umělci začali společně vytvářet nepřekonatelnou operu *Liška Bystrouška*, která se na prknech větších i menších divadel objevuje dodnes. Následující ukázka z vyprávění Rudolfa Těsnohlídka ilustruje vzájemné pochopení uměleckých citění obou autorů a popisuje úplné počátky utváření díla.

„Mistr Janáček pokyvoval vážně hlavou, přisvědčoval a najednou vpadl, že tu lištičku vidí tak živě, to trápení a zlo, které nás navštěvuje zhusta, po kterém se nám stýská, když se ho zprostíme, které se věčně obrozuje a navrácí, ale my ho již nepoznáváme a jen si steskneme. A k tomu píseň lesa, to smíření, jež příroda nechá téci mimo naše denní lopoty jako pramen, který zrcadlí všecko, ať krásné či zlé, dobré nebo odporové. Za chvíli ležela před námi kniha a mistr uvažoval, kterak děj uspořádat, aby z toho byly scény, jež by se stupňovaly dramaticky.“⁶⁸

Autor ve druhé polovině svého vyprávění popsal další utváření opery, skládání písni a vytvoření nových postav, které příběhy obohatily. Originálním stylem, sobě vlastním, spisovatel do textu vložil nejen své osobní vzpomínky, ale také přinesl filozofické otázky, které utváření díla doprovázely. Na samém závěru dojemným způsobem vzdal hold hudebnímu skladateli, v té době již sedmdesátiletému. Texty Rudolfa Těsnohlídka se vyznačovaly, jak již bylo zmíněno výše, vysokou literární úrovní, jež byla povznášející nejen pro všechny čtenáře *Lišky Bystroušky*, ale také pro čtenáře *Salonu*.

Hudební skladatel Leoš Janáček se v *Salonu* neobjevil pouze ve vyprávění Rudolfa Těsnohlídka, nýbrž také jako externí přispěvatel. Jeho autorské články se

⁶⁸ TĚSNOHLÍDEK, Rudolf. Příhody Lišky Bystroušky. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1924, roč. 3, č. 3, nestr.

vyskytovaly v rubrice *Z živého slovníku naší řeči*. Jak již sám název napovídá, Janáček přinášel na stránky časopisu reflexi soudobého vyjadřování většinové společnosti. V duchu svého povolání se Janáček zabýval zejména melodií řeči. [Obrazová příloha 6]

Redaktoři *Salonu* se snažili o co nejširší záběr článků v oblasti kultury a společnosti. Součástí obsahu revue se tedy stal také folklor, moravský i slovenský. Autorem nejvýraznějších textů, které se týkaly folkloru, byl etnograf a redaktor František Kretz. Kretz ve svých pojednáních seznamoval čtenáře s životem na Moravě, s pěstováním vína či s oblastí Hané. Etnograf poutavým vyprávěním se smyslem pro detail popisoval čtenářům např. tradiční masopustní ruch v Olomouci či oblibu zimních sportů na Hané.

4.2.2 Literární tematika na stránkách *Salonu*

Literatura dostala v revue více prostoru od druhého ročníku. Kromě již zmíněného Rudolfa Těsnohlídka přispíval do časopisu např. básník a novinář Josef Chaloupka, člen Literární skupiny.⁶⁹ Lyricko-epické verše Josefa Chaloupky zveřejňované na stránkách *Salonu* se často zabývaly sociálními tématy, neřestmi, přetvářkou a mezilidskými vztahy. Chaloupka ve svých básních často pracoval s motivem viny a trestu. V básni *Hráč*, jež byla uveřejněna na stránkách *Salonu*, vystupuje mladý muž, který je závislý na karetních hrách. Báseň pojednávala o hráči, jenž vypráví svému příteli o dívce, kterou ztratil kvůli své závislosti a kvůli nevěře. Trestem muži byla smrt jeho milované nastávající. V další básni s názvem *Obětovaná* básník pracoval také s motivem viny a trestu. Lyricko-epická báseň pojednávala o mladé, krásné dívce, která se stala ženou zámožného obchodníka. Dívka byla objektem zájmu mnoha mužů ve městě a trnem v oku mnoha ženám. Jednoho dne byl dívčin manžel nalezen mrtvý. Občané města dívku obvinili z vraždy, přestože stále trvala na své nevině. Autor prostřednictvím promluv jednotlivých postav působivě vykreslil charakter dívky i občanů města. Chaloupka poutavým způsobem upozorňoval na všeobecné tendence společnosti najít a označit viníka, nejčastěji toho, jenž se nachází nejbližší, i bez jednoznačně prokázané viny. Báseň byla zároveň také kritikou lidského pokrytectví – lidé, kteří dívku ve druhé polovině básně obviňují a žádají pro ni trest nejvyšší, jsou ti samí lidé, jež ji zprvu milovali a obdivovali.

⁶⁹ Sdružení veskrze moravských autorů, kteří vydávali časopis Host.

První z ukázek popisuje, jak k mladé ženě občané města přistupovali před nalezením mrtvého obchodníka. Mnoho z obyvatel města dívku obdivovalo a přálo jí její štěstí.

„A kdo byla ta žena milovaná?

Ji mnohé oči ve městě střežily

a mnohé srdce na ni myslilo,

než přisvědčila kupci dětinsky.

A všichni říkali, že nechybil,

že tato žena vskutku cnostná je

a mnozí přáli jí to bohatství,

neb chápali, že též jí dali cos,

když jí přejí, co od muže teď má.“⁷⁰

Druhá ukázka z básně ilustruje proměnu společnosti po vraždě obchodníka a vysvětluje název básně – společnost si našla oběť, kterou z vraždy obvinila, přičemž opravdu prokázaná vina nebyla kritériem výběru tohoto viníka – domnělý viník je obětí společnosti.

„A říkali: - Pohleďte na ženu,

vždyť byl to upír. V zlata záplavě

dovedla svého muže utratit.“

„Smrt zasluhuje, smrt jen zaslouží

a ti,

již posílali jí kdys polibky

ji posílali teď na šibenici.“⁷¹

⁷⁰ CHALOUPKA, Josef. Obětovaná. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1924, roč. 3, č. 10, nestr.

Téma básně, ač zasazené do tehdejší společnosti, je tématem, které provází lidstvo od počátku věků. Snaha rychle najít viníka, a tedy rozřešit problém se ve společnosti znepokojivě často nadřazuje spravedlnosti a spravedlivému soudu.

Zajímavým poetickým literárním útvarem, se kterým se čtenáři a čtenářky *Salonu* setkávali byly hádanky, jejichž tvorby se ujal např. malíř a spisovatel Josef Čapek. Hádanky byly psány formou krátké, hravé básně. Čapek psal básně poetickým jazykem, který se zakládal na metaforách, za nimiž se skrývala hlavní pointa hádanky.

Dalšími autory, kteří svou tvorbou do *Salonu* přispívali, byli např. Eduard Valenta, Josef Holý či Jaroslav Hamerský.

Kromě básní českých a slovenských autorů se na stránkách *Salonu* objevovaly také básně převážně francouzských autorů. Z francouzských spisovatelů byli oblíbeni např. Paul Verlaine, jehož báseň s názvem *Můj obvyklý sen*⁷² vyšla v překladu Lva Mašina, či Guy de Maupassant. Výjimkou ze spíše frankofonního zaměření časopisu byly povídky z pera ruských autorů Fjodora Michajloviče Dostojevského a Antonína Pavlova Čechova.

Tematika literárních příspěvků zůstávala po dobu existence časopisu velmi podobná. Proměnila se pouze na krátké období v polovině 30. let v souvislosti s narůstající hrozbou přicházející z fašistického Německa. Na stránkách časopisu se v té době objevovaly filozofické úvahy, či povídky zabývající se metafyzikou, lidskou duší či mezilidskými vztahy. Příkladem těchto příspěvků byla např. povídka *Obchod s iluzemi* Miroslava Bedřicha Böhnela. Spisovatel ve své povídce prezentoval čtenářům a čtenářkám *Salonu* příběh obchodníka s iluzemi. Děj povídky se odehrává v malém městečku, do kterého přijíždí exoticky vyhlížející muž, který si vzápětí otevírá obchod s iluzemi. Obyvatelé městečka se u obchodu zastavují, posmívají se mu, nahlíží do něj, dovnitř se však neodvažují. Jednoho dne do obchodu vstupuje muž, který přiláká pozornost ostatních. Postupně do krámků přichází obyvatelé městečka a prodávají za menší či větší finanční obnos své iluze, své staré lásky, víru, naději i duši. Spisovatel svou metaforickou povídkou poukázal na ztrátu hodnot, která ve společnosti nastala po hospodářské krizi. V období hospodářské krize se objevilo mnoho ilegálních obchodníků, kteří vydělávali na lidech krizí nejvíce postižených. Mnoho lidí se dostalo

⁷¹ Tamtéž, nestr.

⁷² Později *Můj důvěrný sen*.

kvůli ztrátě zaměstnání do finančních problémů, které řešili nejčastěji prodejem majetků značně pod cenou. Zároveň s kritikou těchto prodejců kritizoval autor povídky také hamižnost lidí, kteří jsou schopni se zaprodát a vyměnit své lidství, svou duši za peníze.

„Neboť majetníkem obchodu byl podnikavec, který i ze ztracených lidských iluzí chtěl těžiti, vždy získáváje víc na tom, co prodal z tragických dokumentů, než proděláváje na tom, co odkoupil od zoufalých a desilusovaných. Kdo by ho chtěl napodobiti, věř mi, že neprodělá. Neboť to je už v lidské povaze: člověk i duši prodá, uvědomí-li si jen, že duši opravdu má...“⁷³

Kromě *Obchodu s iluzí* vyšla v reakce na vzrůstající moc Adolfa Hitlera také povídka *Hákový kříž* Jana Havlasy.

Kulturní revue *Salon* své obsahové zaměření výrazněji nezměnil v průběhu celé své existence. V popředí jeho zájmu stálo výtvarné umění, divadlo a literatura. Spolu s výtvarným uměním byla uveřejňována na čtyřech stránkách také móda pro ženy. Výrazným prvkem časopisu byla jeho grafická stránka, kterou se revue odlišovalo od ostatních soudobých časopisů.

⁷³ BÖHNEL, Miroslav Bedřich. *Obchod s ilusemi. Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1934, roč. 13, č. 3, s. 33.

4.3 Ženské listy

Ženské listy byly vytvořeny jako příloha časopisu *Květy* roku 1871. S podtitulem „Činnost, samostatnost, ctnost“ byly součástí jejich sedmého a osmého ročníku. V programovém prohlášení *Ženských listů* se pod šiframi vyjádřily Karolína Světlá, Sofie Podlipská, Věnceslava Lužická a Emilie Macháčková k realizaci přílohy a k její hlavní funkci, kterou mělo být vytvoření obsahu, jenž by byl věnovaný výhradně zájmům a potřebám žen a byl by psán mateřským jazykem. *Ženské listy* měly být platformou pro prezentaci myšlenek raného českého feminismu, který se opíral zejména o představu silného národa, přičemž vlastencem se rozuměl nejen muž, ale i žena. Vlastní idea rozvoje emancipace stavěla na myšlence posílení českého národního sebevědomí, které mělo být budováno příslušníky obou pohlaví společně. Vznik ženské přílohy založené na myšlenkách emancipace iniciovaly členky Akademického klubu dam.⁷⁴ Roku 1873 byly *Ženské listy* předány nakladateli Františku Augustinovi Urbánkovi, jenž podporoval myšlenku ženského vzdělávání a osvětovosti. F. A. Urbánek se rozhodl vydávat přílohu *Květů* jako samostatný titul. V čele redakce prvního ročníku *Ženských listů* stanula Věnceslava Lužická-Srbová, autorka dívčích próz, jejichž cílem bylo dívky vzdělávat a mravně obohacovat. Obsah časopisu se po dobu prvního ročníku příliš nelišil od obsahu původní přílohy – byla otiskována beletrie, cestopisy, zprávy o vývoji ženské vzdělanosti a naučné články. Články politicky zaměřené byly z *Listů* vyloučeny.⁷⁵

Od poloviny druhého samostatného ročníku se redakce časopisu ujal Ženský výrobní spolek v zastoupení výboru, jehož členkami byly Sofie Podlipská, Karolína Světlá, Věnceslava Lužická-Srbová a Eliška Krásnohorská. Většina redaktorské práce byla svěřena Krásnohorské. Zásluhou nové redakce došlo k proměně obsahového zaměření časopisu směrem ke vzdělávání a podpoře spolkové činnosti. Do *Ženských listů* přibýly rubriky *Mravní vůdce*, *Kronika ženských pokroků*, *Mravní zásady*, *Literatura* a *Dopisy*. Eliška Krásnohorská začala publikovat své kritiky a od třetího ročníku se stala jedinou redaktorkou periodika. Krásnohorská, jež se v rámci ženské otázky projevovala velmi radikálně, učinila z *Ženských listů* na počátku svého působení

⁷⁴ V té době byl Akademický klub dam již nefunkční, přesto však provozoval činnost pod názvem Bývalý americký klub dam.

⁷⁵ HECZKOVÁ, 2009. s. 61–62.

autorskou tiskovinu. Postupem času odmítla publikování beletrie v souladu s myšlenkou kritika Josefa Durdíka, který napsal ve své recenzi ve *Světozoru* roku 1872, že se otiskuje příliš mnoho beletrie a málo se dbá o estetický vkus.⁷⁶

Eliška Krásnohorská odmítala přirovnání k ostatním soudobým dámským časopisům, snažila se najít a rozvíjet vlastní ženskou čtenářskou obec. Od původního plánu nepublikovat žádnou beletrii však musela redaktorka velmi brzy upustit. Postupně začaly objevovat krátké prózy a občasná poezie. Krásnohorská dbala na to, aby *Ženské listy* byly časopisem, v němž se mohou projevovat noví autoři. Přijímala pravidelně básně a krátké prózy od čtenářek a otiskovala je. Jednou z prvních mladých autorek, která začala pravidelně přispívat svými krátkými básněmi do časopisu, byla talentovaná Irma Geisslová. Geisslová se stala oblíbenou autorkou Krásnohorské a často se stávalo, že jiné autorky Krásnohorská ani neotiskovala.

Vztahy mezi spisovatelkami a redaktorkami, které pečovaly o *Ženské listy*, se vyostřily sporem mezi Krásnohorskou a Lužickou v roce 1875. Původní redaktorka *Listů* Věnceslava Lužická vydala sebrané spisy, v nichž se objevila mravokárná povídka *Tři večery*, za kterou byla Krásnohorskou ostře zkritizována.⁷⁷ Eliška Krásnohorská v průběhu svého působení v roli redaktorky přetvořila *Ženské listy* ve vlastní kritický časopis, v němž publikovala své názory na rozličná témata.⁷⁸

Eliška Krásnohorská opustila v roce 1912 všechny posty ve spolcích i v redakci časopisu, kterou po ní převzala starostka Ženského výrobního spolku Jindřiška Flajšhansová.⁷⁹ Nová redaktorka obnovila *Ženské listy* jako časopis ženského spolkového hnutí a nadále pěstovala jeho beletristický a vzdělávací charakter. Novinkou byla příloha časopisu s názvem *Práce*, v níž čtenářky nacházely lékařské rady, rady do domácnosti a rady hygienické. Příloha se také, v souladu se svým názvem, zabývala školstvím a ženskými profesemi. S příchodem války se proměnil také obsah časopisu – hlavní část listu obsahovala, cenzuře navzdory, obranné a oslavné české texty.⁸⁰

⁷⁶ Tamtéž, s. 62–64.

⁷⁷ V povídce *Tři večery* se objevují postavy Cecilky a Josefíny. Josefína se vzdělává, Cecilka se věnuje pletení ponožek. Cecilka se stává výbornou hospodyní, Josefína je však vykreslena jako špatná hospodyně i žena.

⁷⁸ HECZKOVÁ, 2009. s. 64–76.

⁷⁹ E. Krásnohorská nadále zůstávala v redakční radě.

⁸⁰ Tamtéž, s. 78–79.

4.3.1 *Ženské listy* po první světové válce

Měsíčník *Ženské listy* byl jedním z mála časopisů, které vycházely i v období první světové války. Považujeme jej za kulturně-beletristický časopis, neboť na svých stránkách přinášel zejména prozaické a poetické texty začínajících i zkušených autorů a také informace z oblasti kulturní. První poválečné číslo vyšlo již 15. listopadu 1918. Samotné vydání otevírala báseň Elišky Krásnohorské s příznačným názvem *Kde domov můj*. [Obrazová příloha 4] Báseň byla oslavou nově vzniklé, samostatné republiky, které byla oproštěna od nadvlády rakouskouherské habsburské monarchie a všech zahraničních vlivů. Krásnohorská přirovnávala Československo k matce a všechny obyvatele nové republiky k „jejím dítkům“. Autorka nezapomněla zmínit i těžké časy v područí monarchie, ale na závěr básně upřela své naděje k budoucnosti.

„»Kde domov náš?« *Byl kdys, kde z muk a tísní*

jsme směli vzdychnout k svobodě jen v písni

a v okovech!

Ted' naděje nám svatou pravdou svítá,

svou svobodu si lidstvo v srdcích vítá

a v domovech!“⁸¹

Nejen báseň *Kde domov můj?*, nýbrž i úvodník redakce s všeříkajícím názvem *Svobodni!* byl věnován oslavě nově nabyté svobody. Redakční úvodník byl následován krátkou, satirickou povídkou z pera Geoga Courtelina (v časopise jako Jiří) v překladu Anny Brtníkové. Satirická povídka *Schody* popisovala s využitím civilního jazyka vtipným způsobem neidylické soužití autorových příbuzných. Byla zábavným osvěžením v jinak vážném rázu listopadového vydání. Další povídkou, jež byla otištěna na následujících pěti stranách, byla povídka *Daleko za horami* učitele a spisovatele Josefa Žemly. Autor přinesl čtenářkám *Ženských listů* příběh o setkání dvou nešťastných mladých lidí, kteří byli předurčení pro společný život. Mladá dívka a muž se potkávají v bouři, dívka mládence zachraňuje před jistou smrtí. Povídka *Daleko za*

⁸¹ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Kde domov můj? Ženské listy*. Praha: Český výrobní spolek žen. 1918, roč. 46, č. 12, s. 1. ISSN 1802-7237.

horami vyprávěla romantický příběh, který však působil poměrně pateticky. Autor v povídce pracoval s konceptem osudu a věčnosti.

„A sem, až na okraj této propasti, uvedl jej Osud, aby dokonil svůj život psance.“ ... „V tu chvíli jakoby Helenka byla tknuta prutem neviditelného čaroděje. Stanula, chvíli naslouchala a pak jako šílená, prve než ji mohli domácí zadržeti, vyřítla se ven, do nepohody strašlivé bouře.“⁸²

Na dalších stranách prvního poválečného čísla se nacházela recenze Jindřišky Flajšhansové, jejíž pozornost se zaměřila na dílo *Děti* ruského spisovatele A. P. Čechova a na *Romantickou vědu* významného českého filozofa a biologa Emanuela Rádla.⁸³ Flajšhansová vyzdvihla komplexnost Rádlova díla a pobídla k četbě ženy, které měly zájem o rozšíření svých duševních obzorů. Autorka recenze zároveň s doporučením k četbě také varovala před poměrně nesnadným stylem Rádlova projevu. Recenze J. B. Flajšhansové se vyskytovaly na stránkách *Ženských listů* po celou dobu existence titulu, byly psané svěžím stylem a vyznačovaly se uměním vytvořit poměrně ucelený obraz o díle na několika řádcích. Kromě recenzí nových výtisků a divadelních her se na následujících stranách listopadového čísla vyskytovala také zpráva ze Ženského výrobního spolku, která přinášela informace týkající se zasedání valné hromady a témat na ní projednávaných.

4.3.2 Léta meziválečná, zlaté období *Ženských listů*

Struktura časopisu po válce zůstala stejná jako před první světovou válkou. Rozsah časopisu čítal dvanáct stran a byl doplněn o přílohu *Práce*. Stejně zůstaly i rubriky a celková koncepce časopisu. Téměř každé číslo časopisu otevíral medailon zajímavé ženské osobnosti. Příležitostně se místo medailonu objevovalo např. veršované přání, či krátká próza v rámci oslav významných jubileí. Medailon se většinou nacházel na první dvoustraně. Dalších několik stran bylo věnováno krátkým prozaickým útvarům (povídky, či romány na pokračování). Redakční rada stále pravidelně zveřejňovala recenze nových literárních děl a divadelních her. Kromě recenzí přinášelo každé číslo také zprávu ze Ženského výrobního spolku, jež sloužila především jako rekapitulace nejen pro čtenářky, ale také pro členky spolku, které se

⁸² ŽEMLA, Josef. Daleko za horami. *Ženské listy*. Praha: Český výrobní spolek žen, 1918, roč. 46, č. 12, s. 8. ISSN 1802-7237.

⁸³ *Romantická věda* si klade za cíl vysvětlit čtenářům vliv romantismu na moderní umění.

nemohly z různých důvodů pravidelných zasedání zúčastnit. Příležitostně se na stránkách časopisu objevovaly také zprávy z jiných spolků. V rámci popisu charakteru ženských spolků a jejich funkce se objevovaly také rubriky věnované ženské otázce či fungování žen v meziválečné společnosti. Na počátku roku 1920 došlo k připojení rubriky *Práce* k časopisu. Součástí periodika se tedy staly také rubriky věnující se úpravě zahrady, vybavení domácnosti, radám týkajících se zdraví, hygieny, odívání apod. Obsah časopisu vždy uzavírala inzerce a reklamy. Ve finančně náročných obdobích docházelo ke spojení dvou čísel v jedno a časopis vycházel jako dvojčíslo jednou za dva měsíce.

Oblíbenou rubrikou *Ženských listů* byla rubrika cestopisná, v níž autoři prezentovali čtenářkám a čtenářům své zážitky z cest. Jedním z nejzajímavějších příspěvků z cest byl článek první české pilotky Boženy Laglerové o jejích cestách po Haiti, který byl vydán již roku 1917. Laglerová se v období první světové války ucházela o pozici pilotky ve vojenském letectvu, byla však odmítnuta právě kvůli své příslušnosti k ženskému pohlaví. Po této události se letectví již nikdy nevěnovala. Svou hořkou zkušenost pilotka zmínila i v samém úvodu svého cestopisného článku pro *Ženské listy*.

*„Chtěla bych dnes, kdy jsou mi zlomena křídla, vzpomínat trochu dále a jejich krásy.“*⁸⁴

Poválečná vydání časopisu v cestopisné tradici pokračovala, ale v menším rozsahu. Cestopisy vycházely nepravidelně, přestože byly u čtenářek oblíbené.

I přes počáteční odpor Elišky Krásnohorské patřily k obsahu *Ženských listů* také próza a poezie. Kromě redakční rady přispívali do časopisu také externí dopisovatelé, např. historik a genealog Josef Pilnáček (autor románu na pokračování *V Polabinách*), spisovatelka Růžena Čechová či spisovatelka-feministka Krista Nevšimalová. Uveřejňované texty se většinou vyznačovaly snahou mravně poučit, či inspirovat čtenářky časopisu, literárně však téměř žádný z těchto příspěvků nepřesahoval ostatní a nedosahoval ani úrovně poetického jazyka hlavní redaktorky Krásnohorské.

⁸⁴ LAGLEROVÁ, Božena. Cesta do vnitra ostrova. *Ženské listy*. Praha: Ženský výrobní spolek český, 1917, roč. 46, č. 1, s. 7. ISSN 1802-7237.

Kromě prozaických textů, ve kterých byla zpravidla hlavní hrdinkou žena, se v *Ženských listech* pravidelně vyskytovaly básně či krátká ohlédnutí věnovaná významným ženám prvorepublikové společnosti. V prosincovém čísle roku 1918 se objevily dva texty věnované učitelce, spisovatelce a překladatelce Vilmě Sokolové-Seidlové k jejím šedesátým narozeninám. Eliška Krásnohorská blahopřála oslavenkyni formou vzletné básně, která se vyznačovala množstvím užitých básnických prostředků, zejména metafor a personifikací. Autorka básně propojila významné jubileum s myšlenkou vlastenectví a samotnou postavu Sokolové-Seidlové vykreslila jako vlastenku.

„Tvé srdce s vlastní srostlo; proto as

Tvůj svátek v slavnost její slastně spadá.

Svůj pozdrav Tobě hlásá kmetův hlas

i rozzářená dětská očka mladá,

i vzpomínek i příštích plánů snovač,

Tvé Čechy, Morava, Tvá, milená Tvá Slovač.“⁸⁵

Pravidelná ohlédnutí za životem a činností významných československých žen jsou zajímavou sondou do ženské prvorepublikové společnosti. Tyto články neplnily pouze funkci informativní, ale jejich ambicí bylo vylíčit osobnosti a jejich životy a díla beletristickým způsobem. Medailonky byly v *Ženských listech* povýšeny na úroveň prozaických i poetických útvarů psaných předními českými spisovateli a spisovatelkami. Kromě vzpomínky na Boženu Němcovou u příležitosti sta let od jejího úmrtí byl výrazným také medailonek bývalé redaktorky *Ženských listů* Věnceslavy Lužické, který sepsala Eliška Krásnohorská. Medailonek Lužické-Srbové byl publikován ve dvojčísle časopisu v květnu roku 1920. Eliška Krásnohorská se v medailonku vyjádřila nejen k životu právě zesulé Lužické, ale zejména k její roli při vzniku a udržení chodu časopisu.

Ve vztahu k finanční krizi a hrozícímu zániku *Ženských listů* (tehdy fungujících jako příloha časopisu *Květy*) na počátku 70. let 19. století Krásnohorská napsala:

⁸⁵ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Vilmě Sokolové-Seidlové. *Ženské listy*. Praha: Ženský výrobní spolek český, 1918, roč. 47, č. 1, s. 5. ISSN 1802-7237.

„Redaktorka *Ženských listů* však vlastním přičiněním zachránila jim další život, získavši nakladatele F. A. Urbánka pro návrh svůj, aby se pokusil *Ženské listy* vydávati jako samostatný měsíčník, který skutečně vstoupil v život prvním svým číslem vydaným za redakce paní Srbové-Lužické, dne 1. ledna 1873.“⁸⁶

Přesto, že vztah mezi Krásnohorskou a Lužickou nebyl ideální, autorka medailonku vykreslila postavu původní redaktorky *Listů* se vši noblesou.

Jak již bylo zmíněno výše, také ženská otázka byla nedílnou součástí rubrik a článků obsažených v *Ženských listech*. Autorky a autoři se nezabývali pouze současným postavením ženy, ale ohlíželi se také do minulosti. V listopadovém a prosincovém čísle roku 1919 se objevila rozsáhlá studie Anny Kolářové-Císařové, jež se zabývala postavením ženy u starých Slovanů. Článek se zakládal na díle Dr. Lubora Niederleho *Život starých Slovanů* a měl vzdělávací charakter. Ve stejném čísle vyšlo také třístránkové pojednání české etnografky Vlasty Havelkové o tzv. Žítkovských bohyních.⁸⁷ I toto pojednání mělo primárně vzdělávací funkci, autorka však při jejím naplňování užívala poetického jazyka. Mužským zástupcem autorů věnujících se otázce ženské emancipace na stránkách časopisu byl Jaroslav Borotínský Zyka. J. B. Zyka přicházel do kontaktu se ženami zejména v rámci tělovýchovné jednoty Sokol, která dala název i jeho rubrice *Žena v Sokole*. Texty J. B. Zyky byly věcné a měly spíše zpravodajský charakter – byly často pouhým oznámením o úspěchu žen v rámci tělovýchovné jednoty nebo o vývoji ženského tělocviku v Československu.

V roce 1920 došlo, jak již bylo zmíněno výše, ke sloučení časopisu a přílohy *Práce*. Jednotlivé rubriky přílohy byly nyní uveřejňovány na stránkách časopisu. Kromě rad ohledně domácnosti, zahrady, receptů a odívání byla z *Práce* přejata také rubrika *Zdravotnické kapitoly*, ve které radila např. MUDr. Božena Fialová ženám, jak zůstat v dobré kondici, co zdraví prospívá a co nikoli.

Výrazným číslem *Ženských listů* bylo třetí vydání 49. ročníku, které bylo věnováno oslavám půlstoletí fungování Ženského výrobního spolku českého. Vydání otevřela svou vzpomínkou již tradičně Eliška Krásnohorská. Ve svém článku autorka vzpomněla na počátky ženského spolku a popsala jeho zprvu nesnadný vývoj. Čest

⁸⁶ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Za Věnceslavou Lužickou. *Ženské listy*. Praha: Ženský výrobní spolek český, 1920, roč. 48, č. 3-4, s. 2. ISSN 1802-7237.

⁸⁷ Skupina žen-léčitelek žijících v malé osadě Žitková poblíž Starého Hrozenkova. Obyvatelky Žitkové se vyznačovaly vírou v přírodní síly, které dle legend uměly také ovládat.

vzdala své přítelkyni Karolíně Světlé, kterou označila za „šťastnou hvězdu“ spolku, jejíž zásluhou se ke spolku přidalo mnoho žen.

„Nad kolébkou Výrobního Spolku zářila šťastná hvězda: ohnivý duch a slavné jméno Karoliny Světlé, po jejíž iniciátorské výzvě se horlivě přihlašovaly k spolupráci zástupy žen, jichž množství rychle dosáhlo číslice tisícové.“⁸⁸

Časopis *Ženské listy* se za dobu své existence potýkal s finančními problémy a také s nedostatkem čtenářek. Redakční rada však byla vždy schopna problémové období překlenout a udržet chod časopisu, ať již prostřednictvím vydání dvojčísla, či omezením množství vytištěných výtisků. Činnost časopisu skončila definitivně se smrtí osobnosti, která byla s titulem úzce spjata. Eliška Krásnohorská zemřela 26. listopadu 1926 a *Ženské listy* ukončily svou existenci prosincovým vydáním roku 1926. [Obrazová příloha 5]

⁸⁸ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Památný rok Ženského výrobního spolku českého. *Ženské listy*. Praha: Ženský výrobní spolek český, 1921, roč. 49, č. 3, s. 1. ISSN 1802-7237.

4.4 *Ženský svět – List paní a dívek*

Ženský svět, založený Terezou Novákovou roku 1896, byl a stále je považován za jeden z nejvýznamnějších ženských časopisů přelomu století. [Obrazová příloha 6] Titul byl vydáván nakladatelstvím Jana Otty. Ambicí nakladatele bylo vytvořit společensko-beletristický časopis, který by se svým formátem a obsahem podobal zahraničním ilustrovaným žurnálům. Časopis vycházel každých čtrnáct dní s podtitulem *List paní a dívek českých*. Hlavní důraz měl být kladen, jak již sám název napovídá, na postavu ženy ve společnosti a v domácnosti. Cílem časopisu bylo nejen podnítit všestranný rozvoj československých žen, ale zejména rozšířit jejich kulturní obzory. Na začátku své existence byl časopis považován za spíše autorský list, neboť Nováková měla problémy se sháněním příspěvatelů. Od čtvrtého ročníku se správy časopisu ujal Ústřední spolek českých žen⁸⁹. V roce 1907 se Tereza Nováková rozhodla pro odchod z časopisu a redakci přenechala učitelce a spisovatelce Pavle Maternové.⁹⁰

Po pěti letech ohlásila svůj odchod z redakce i Pavla Maternová a vedení časopisu se ujala Eliška Purkyňová. Zodpovědnost za vlastní redakci přijala Věra Babáková. Časopis se dlouhodobě potýkal s finančními problémy, což bylo důvodem předání do péče Vydavatelskému družstvu *Ženského světa* v roce 1914. V čele družstva stála Míla Síssová, která velmi záhy převzala i místo hlavní redaktorky časopisu a setrvala v této pozici do roku 1930, kdy bylo vydávání časopisu ukončeno svým 34. ročníkem.⁹¹

4.4.1 Obsahové zaměření *Ženského světa* po první světové válce

Ženský svět působí svou grafickou stránkou na čtenáře spíše jako kniha, ilustrace se objevují pouze u reklam, či inzercí. Názvy rubrik se proměňovaly v podstatě s každým číslem v reakci na změny v sociální, politické a kulturní sféře společnosti. Sloupky se měnily, zanikaly a vznikaly nové. Snahou redakční rady bylo přinášet čtenářkám (a čtenářům) nejnovější aktualizované informace z širokých oblastí lidského života. Obsahová struktura časopisu však zůstávala víceméně podobná. Na prvních

⁸⁹ Ústřední spolek českých žen vznikl po prvním sjezdu československých žen jako ženský spolek, jehož cílem bylo zastupovat zájmy žen. Zakládajícími členkami byly Tereza Nováková, Pavla Klenková z Vlastimilu, Johanna Danešová, Anna Elblová a Kamila Hrušková.

⁹⁰ HECZKOVÁ, 2009. s. 175–179.

⁹¹ Tamtéž, s. 179–181.

stránkách každého vydání mohli čtenáři a čtenářky najít odborné texty, jejichž autoři byli zpravidla odborníci na danou oblast – lékaři, právníci, učitelé, žurnalisté. Autoři článků se snažili beletristickou formou vzdělávat široké spektrum ženských čtenářek. Zajímavým článkem z této oblasti je např. studie jedné z prvních českých lékařek Elišky Vozábové s názvem *Vliv živnostenských podnikání na zdraví žen*. Pojednání vyšlo v jedenáctém čísle čtyřicetivacátého ročníku. Autorka komentovala růst zaměstnanosti žen a ženy nabádala k tomu, aby se více zajímaly o možné zdravotní komplikace vyplývající z výkonu jejich povolání. Na konci eseje lékařka nastínila nejčastější zdravotní ohrožující jevy a případné následky a čtenářkám doporučila konkrétní vyšetření.

Kromě odborných textů vycházely v *Ženském světě* také příspěvky literární. Dvě třetiny časopisy byly věnované právě těmto textům, jejichž cílem bylo rozšířit duševní obzor čtenářů a čtenářek. Rubrikou vyznačující se ambicí rozšiřovat kulturní obzor ženských čtenářek byla také *Literatura*. V této rubrice se objevovaly informace o nově vydaných či znovu vydaných knihách, které měly potenciál čtenářky obohatit, ať už svým obsahem nebo svou formou a užitým jazykem. Recenzentky se nevěnovaly pouze knihám beletristickým, ale zaměřovaly se také na knihy filozofické, encyklopedie, výtvarné almanachy apod. Obdobnou rubrikou bylo *Divadlo a hudba*, které se zaměřovalo na nejnovější inscenace klasických děl i na nové, moderní hry českých i světových autorů. [Obrazová příloha 7] Do sekce *Divadlo a hudba* byla často zařazována i hudební a divadelní literatura, např. Smetanovy *Články a referáty z 1862–65*. Autorkami recenzí byly např. Pavla Maternová (často pouze pod iniciály P.M. či M), spisovatelka Pavla Moudrá, redaktorka Jirka Karasová nebo Máša Bartošová. Svými kritikami a recenzemi do časopisu přispívala i Eliška Krásnohorská. Kromě divadla, hudby a literatury byly pravidelně zveřejňovány také novinky ze světa výtvarného umění.

V závěrečné třetině časopisu se pravidelně nacházela rubrika *Ženské problémy*, v nichž se autorky a autoři zamýšleli nad nepříjemnostmi, které ženy potkávaly v běžném každodenním životě. Obvykle bylo v krátké úvaze obsaženo i poučení směřované k ženám v nesnázích. Podobnou funkci splňoval také sloupek *Ze života ženy* spisovatelky a malířky Magdy Bílé. Pro oba sloupky bylo společné, že byly psány formou úvahy a snažily se reflektovat každodenní starosti žen. Bílá se nad rámec prostého popisu snažila na ženy také apelovat, aby dbaly na svůj osobní rozvoj, vzdělávaly se, nezapomínaly na péči o rodinu a byly sebevědomé. Další rubrikou

věnovanou ženám byla nepravidelná rubrika s názvem *Ženské portréty*. Název sám napovídá, že sloupek přinášel informace ze života zajímavých ženských osobností československé společnosti. Poslední stránky časopisu byly věnované rubrice *Ze dne*, která plnila funkci zpravodajskou a přinášela zajímavé zprávy z republiky, a ilustrovaným inzercím a reklamám. Poslední proměnnou rubrikou byla *Sociální hlídka*, jež se objevovala při příležitosti sdělení nových opatření, která proměňovala sociální situaci ženských obyvatelek státu.⁹²

Poválečná čísla *Ženského světa* stále reflektovala radost, kterou společnost prožívala. Stejně jako tomu bylo v ostatních ženských časopisech, kromě redakční rady přispívali do časopisu také externí dopisovatelé. V dubnovém vydání časopisu z roku 1919 se nacházel např. krátký prozaický text Gabriely Preissové. Autorka v duchu své tvorby popisovala odpoledne na vesnici. Děj povídky se odehrával krátce po skončení první světové války a vzniku nové republiky. Preissová formou vyprávění vyjadřovala radost z konce války a apelovala prostřednictvím postavy babičky na obyvatele nového státu, aby se pustili pilně do práce a přispěli tak ke vzkvétání samostatného Československa.

„*Zůstaňte si věrni v lásce, práci i písni – nedejte si nepřejcností zkalit žádnou studánku –‘ hovořila zase zbožně babička – ,a kde ještě uvidíte třtinu nalomenou, nedolomte ji, ale podepřete...‘*“⁹³

V uvedeném příspěvku promlouvá babička směrem ke svým vnoučatům, v nichž spatřuje hlavní sílu pohánějící hospodářství. Babička působí na čtenáře jako symbol odcházející generace, která předává zkušenosti generaci mladší, na jejichž bedrech spočívá zodpovědnost za vzkvétání nového státu.

Kromě oslavných krátkých próz a básní se v poválečných číslech časopisu objevila také vzpomínka Abigail Horákové, zajímavé osobnosti prvorepublikové společnosti. Slavná beletristka, herečka, dramatička a recitátorka čtenářkám předložila své vzpomínky na první světovou válku. Horáková se po odchodu manžela do armády rozhodla hledat útěchu v práci. Recitátorka postupně navštěvovala školy na území budoucího státu a kromě přednášení svých pohádek vyprávěla žákům o zakázaných

⁹² Zejména ve vztahu k profesnímu růstu a vzdělávání žen.

⁹³ PREISSOVÁ, Gabriela. Listopadové jitra roku 1918. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1919, roč. 23, č. 7–8, s. 97.

autorech a recitovala konfiskované, vlastenecké básně. Ve svém poutavém dvoustránkovém vyprávění vzpomněla na vstřícnost, se kterou se setkala na svým cestách, a na velká srdce utlačovaných obyvatel.

„Malou ukázkou: V Králové Dvoře nechala jsem zavazadla na nádraží u vrátného. Při odchodu chtěla jsem mu platit, ale pan Strihavka nepřipustil. „Ne, ne – vy jste naše česká spisovatelka, tolik krásného jste našim dětem pověděla – ne, ani haléře, jen zas brzo k nám přijďte, ale již do volného samostatného státu!“⁹⁴

Abigail Horáková byla autorkou, jež do *Ženského světa* přispívala pravidelně svými úvahami, které spojovala nejčastěji s vycházkami do přírody. Umění autorky vykreslit pomocí nevšedních metafor a přirovnání do nejmenších detailů nejen přírodu, nýbrž i citlivou ženskou duši si postupně získalo přízeň velkého množství čtenářek.

Meziválečná vydání časopisu obsahovala oblíbené básně, povídky či obvyklé romány na pokračování. Častou autorkou publikující na stránkách časopisu byla již zmíněná Gabriela Preissová. Spisovatelka byla oblíbenou autorkou českých čtenářek a její články patřily zpravidla k nejlepším. Jazyk Preissové byl srozumitelný, blízký nejen intelektuální společnosti, ale i lidem z nižších vrstev, kteří hledali v ženském časopise hlavně zábavu. Spisovatelka byla schopná poskytnout lidem text, který nenásilně prezentoval důležité myšlenky doby prostřednictvím více či méně sympatických postav.

Pravidelným přispěvatelem do časopisu byl také významný filozof a právník Emil Svoboda. Autor obohacoval *Ženský svět* svými filosofickými úvahami, v nichž se zabýval zejména metafyzikou. Zajímavou úvahou i pro dnešního čtenáře je Svobodova úvaha na téma „věc“. Autor se na začátku svého článku zabýval uchopením zvířete jako věci. Filozof zvolil téma, která je aktuální i z hlediska dnešní společnosti, viz. hojně diskutovaný občanský zákoník, jehož zásluhou se v České republice od 1. ledna 2014 nepohlíží na zvíře jako na věc. Svoboda vyjádřil myšlenku, že by každý člověk měl být empatický a na zvířata pohlížet nikoli jako na němé tváře, ale na citlivé bytosti, které umí své pocity vyjádřit širokou škálou výrazů a zvuků. Ve své úvaze nejen podněcoval soucit a vysvětloval své vlastní chápání světa zvířat, zároveň ale také odsuzoval všechny, kdož nejsou schopni se zvířetem soucítit a vidí v něm pouze potravu.

⁹⁴ HORÁKOVÁ, Abigail. Z pohádkových cest. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1919, roč. 23, č. 1-2, s. 9.

„Vzpomeňte, zda jste někdy viděli trpící zvíře; týraného koně, raněného psa, umírající srnu, postřelenou koroptev, pískající opuštěné ptáče, zoufale křičící samičku, která zpozorovala kočku a bojí se o svá ptáčata. Jestliže jste ani tehdy nepocítili nic jiného, než nepříjemnou starost o věc užitečnou, která by mohla být poškozena – pak jste tvrdými odchovanci barbarské metafysiky starého zákona a prosím, nečtěte dále. Neboť marno psátí slepým o barvách nebo vyprávěti hluchým o zvucích.“⁹⁵

Na úvahu o chápání zvířat jako pouhých utilitárních artefaktů společnosti navázal autor s úvahou, v níž se zabýval otázkou otroctví novodobé společnosti. Kritizoval zejména zacházení nadřizených s podřízenými. Autorova pozornost se na konci první poloviny úvahy plynule přesunula na postavu ženy ve společnosti. Chápání ženy jako věci autor odsoudil, zároveň se však snažil najít příčinu takového chování.

„Člověk je tím náchylnější chápati kterékoli stvoření země jako věc, čím mocněji v něm vidí předmět, způsobilý k zahnání hladu, žízně, potřeby, již nelze jiným předmětem uspokojiti, ale zároveň také, čím trpnější, bezmocnější úloha připadá předmětu při jeho použití.“⁹⁶

Mezi další výrazné literární texty patřil např. pravidelný *Denník* Sofie Podlipské, v němž čtenářkám deníkovou formou zprostředkovávala pohled do života ženy-spisovatelky. Podlipská se vyznačovala, kromě vysoké úrovně svých literárních příspěvků, schopností vykreslit svůj běžný život, aniž by čtenářkám poodkrývala příliš mnoho ze svého soukromí.

Podobným nahlédnutím do života slavných žen bylo zveřejnění dopisů mezi Eliškou Krásnohorskou a Karolínou Světlou v prosincovém čísle roku 1925. Dopisy pocházející z roku 1873, byly napsány krátce po vydání Světlého románu *Nemodlenec*. Krásnohorská v dopise gratulovala své přítelkyni k dokončení románu a obdivovala její neutuchající entusiasmus spojený s vedením a fungováním ženského spolku. První tři dopisy byly psány Krásnohorskou a byly vyjádřením obdivu k novému dílu Světlé – „Gratuluji Ti tedy k zakončení takovéto práce, o níž i neprorok může předpovědět, že finis coronat opus, neboť každé pokračování jest mohutným postupem nádherných jeho krás. Ta soustředěnost, ta dynamika Tvého způsobu psaní je zrovna ve světě jediná, věř

⁹⁵ SVOBODA, Emil. Věc. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1920, roč. 24, č. 8, s. 109.

⁹⁶ Tamtéž. s. 110.

nebo nevěř.⁹⁷ Kriticke se zároveň přiznala, že teprve díky *Nemodlenci* zcela propadla autorskému stylu Světlé a pochopila její umělecké stanovisko. Světlou v závěru svého prvního dopisu přirovnala k Walteru Scottovi a Victoru Hugovi. Jelikož *Nemodlenec* byl zkritizován a částí čtenářů zcela nepochopen, nabádala Krásnohorská v dalších dopisech Světlou, aby neklesala na mysli a nebrala si příliš osobně rychlé soudy čtenářů i literárních kritiků. Světlá Krásnohorské odpověděla záhy.

„Uhodlas to, blaho moje, že zas kuňkám. Vylézám na chvílenku z postele, abych Ti pověděla, jak balzamicky na mne působil Tvůj přemilý dopis. Nevím, co vlastně mě na lože uvrhlo, zdali stále ve spolku mrzutosti nanejvýš zbytečné, neb zlost, kterak bylo poslední číslo Nemodlence zohaveno nejneslýchanějšími nedbalostmi tiskovými.“⁹⁸

Korespondence mezi spisovatelkami byla uveřejněna na pěti stranách a nabízela čtenářkám nejen vhled do soukromého života obou spisovatelek, ale také zobrazovala ideál ryzího přátelství mezi dvěma ženami. Pro svou oblibu u čtenářek byly dopisy spisovatelek zveřejněny i v následujících číslech.

Oblíbenými prozaickými žánry menšího rozsahu, které se objevovaly nepravidelně na stránkách časopisu, byly črty a fejetony. Fejetony vycházely obvykle v rubrice *Feuilleton* a velmi často nebyly pouze fejetonem, jak jej známe nyní, ale spíše žánrem na pomezí fejetonu a líčení. Svými fejetony přispívala od časopisu např. spisovatelka Marie Míšková–Raisová, Marie Calma, jež přispívala do *Ženského světa* i svou přírodní lyrikou, či Anna Brtníková–Petříková. Fejetony těchto autorek spojovalo zaměření na ženský svět a ženskou percepci každodenního shonu.

Mezi externí přispěvatele, kteří přispěli do časopisu buď jedním, nebo více příspěvky patřili např. Jiří Karásek ze Lvovic (vzpomínka věnovaná zesnulému A. Procházce v únorovém čísle roku 1925), Růžena Jesenská, Arne Novák (vzpomínka na vznik časopisu *U kolébky Ženského Světa*), Anna Lauermannová (pod pseudonymem Felix Téver) či K. J. Beneš.

Kromě originálních literárních textů se objevovaly i překlady francouzských, anglických, či polských autorů. Oblíbeným a často překládaným autorem byl

⁹⁷ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Z korespondence K. Světlé a E. Krásnohorské. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1925, roč. 29, č. 21–22, s. 326.

⁹⁸ SVĚTLÁ, Karolína. Z korespondence K. Světlé a E. Krásnohorské. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1925, roč. 29, č. 21–22, s. 329.

francouzský spisovatel Fréd Bérance. Na stránkách *Ženského světa* se objevila v překladu Gabriely Kafkové nejen jeho poezie, ale i prozaické texty. Z autorovy poezie uveřejněné v časopise stojí za pozornost např. báseň *Matce.*, která byla věnována nejdůležitější ženě spisovatelova života. Motivy básně jsou mateřství a těžký život autorovy matky. Autor vyzdvihoval v básni pouto mezi matkou a dítětem, které časem narůstá. Vzpomínkou na matku a její nelehký život sám sebe upomínal, aby nezapomněl nést její odkaz.

„Tvůj osud, osud můj,

tvé srdce, srdce mé;

tajemné pouto je

mateřství.“⁹⁹

Výběr právě této básně nebyl náhodný, neboť cílem časopisu bylo nejen podnítit zájem žen o kulturu a intelektuální rozvoj, ale také ženským čtenářkám připomenout důležitost jejich životního poslání.

Ženský svět byl dalším z řady periodik věnovaných ženské čtenářské obci. Svou činností významně přispíval k rozšiřování intelektuálních a kulturních obzorů čtenářek a byl také platformou pro nové i známé spisovatele, kterým bylo umožněno na stránkách časopisu svá díla publikovat. Přes nesnadný začátek se časopis v průběhu několika desetiletí vypracoval na titul, který měl své místo v knihovnách nejen intelektuálních žen prvorepublikové společnosti. Pro zajímavá témata, zábavnou beletrii a novinky ze světa kultury byl často oblíbeným periodikem také mužů, ke kterým se dostával nejčastěji skrze ženy v nejbližším čtenářově okolí. Časopis svou činnost ukončil následkem hospodářské krize v roce 1930 svým 34. vydáním.

⁹⁹ BÉRENCE, Fred. Překlad Gabriela Kafková. *Matce. Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1925, roč. 29, č. 21–22, s. 325.

5. KOMPARACE ČASOPISŮ *EVA*, *SALON*, *ŽENSKÉ LISTY* A *ŽENSKÝ SVĚT*

Komparace vybraných ženských časopisů meziválečného období se zakládá na předchozí analýze těchto periodik provedené prostřednictvím kvantitativní metody. Zkoumanými časopisy jsou společensko-kulturní revue *Eva*, kulturní a literární revue *Salon*, *Ženské listy* a *Ženský svět*. Spojovacím prvkem těchto periodik je jejich obsah, které byl buď zcela, nebo částečně (v případě *Salonu*) utvářen s cílem zaujmout ženy a dospívající dívky. Dalším shodným prvkem byla doba a místo publikace časopisů, přestože některé z časopisů vznikly dříve, než jiné a další dříve zanikly. Všechny z uvedených časopisů vycházely pravidelně v rozmezí let 1918–1938 na území Československé republiky. Nejdéle fungujícím časopisem byly *Ženské listy*, které vycházely od roku 1888 do roku 1926.

Nově vytvořená ženská čtenářská obec v období první republiky se skládala zpravidla z více či méně emancipovaných žen, jejichž cílem bylo všestranně se rozvíjet, sebevzdělávat se a poznávat svět prostřednictvím kvalitní beletrie, odborných článků a esejí. Pomocníkem v naplňování této ambice jim byly zmíněné časopisy. Tato čtyři konkrétní periodika byla vybrána k analýze a komparaci právě na základě schopnosti zaujmout a udržet si pozornost ženských čtenářek. Dalším kritériem výběru byla také míra kulturního a vzdělávacího přínosu zvolené skupině čtenářek. *Ženský svět* a *Ženské listy* si byly podobné svým zaměřením i obsahem. Ideální čtenářkou těchto periodik byla intelektuální žena pocházející z vyšší společnosti, jejíž zájmy přesahovaly běžný rámec koníčků prvorepublikové ženy. V čele redakcí těchto časopisů stanuly, mimo jiné, významné ženy-spisovatelky meziválečné společnosti, Tereza Nováková a Eliška Krásnohorská. Oba časopisy se v průběhu svého vydávání potýkaly s finančními problémy, nedostatkem čtenářek i externích přispěvatelů.

Tato periodika byla platformou pro mladé, začínající autorky a autory. Přispěvatelkami do obou časopisů byly zejména ženské spisovatelky, či odbornice z oblasti medicíny nebo práva, které do časopisu přispívaly odbornými statěmi a esejemi. Literární příspěvky tvořily převážnou část obsahu obou periodik. Beletrie byla často průměrné kvality, ale v obou periodikách se objevovaly také články vysoké literární úrovně. Kvalita literárních příspěvků přímo závisela na autorovi či autorce.

Tematika příspěvků byla rozdílná, autorky však často pracovaly s motivy silné ženy-hrdinky, nešťastné lásky, nepochopení společností či překonávání problémů v profesním i osobním životě. Velmi často se v beletristických příspěvcích i v úvahách, které byly psány nejčastěji členkami redakční rady, objevovalo mravní poučení. Úvahy šéfredaktorky *Ženských listů* Elišky Krásnohorské se často vyznačovaly apelativní funkcí – Krásnohorská nabádala ženy, aby se zajímaly o kulturní, politické i sociální dění, aby byly sebevědomé a aby se nebály prosadit svou individualitu. V období utváření nové ženské identity a rozvoje emancipace byly *Ženské listy* i *Ženský svět* prostorem, který nabízel čtenářkám oporu v jejich nejistotě. Nejen průběžným zveřejňováním změn, které se odehrávaly ve společnosti, ale také přinášením informací o významných úspěších československých i zahraničních žen a dívek podporovaly růst ženského sebevědomí. V obou periodikách se často objevovala vícestránková pojednání rozvíjející tzv. ženskou otázku se zvláštním důrazem na individualitu ženské osobnosti. Oba zmíněné časopisy se vyznačovaly příslušností k ženským spolkům a hnutím – *Ženské listy* byly vydávány Ženským výrobním spolkem českým, *Ženský svět* Ústředním spolkem českých žen. Vydávání pod hlavičkou ženského spolku bylo složitější v ohledu finančním, otvíralo však cestu svobodnějšímu vyjádření redaktorek i příspěvatelů. *Ženské listy* i *Ženský svět* přinášely také zprávy ze světa politiky, nejčastěji však, pokud se novinky týkaly rozšíření práv žen.

Časopis *Eva* byl vydáván nakladatelstvím Melantrich, které bylo v období meziválečném významným koncernem vydávajícím nejen časopisy, ale také světovou i českou beletrii. Během svého vydávání se nepotýkal s finančními problémy, jeho činnost pokračovala i v období protektorátu, aniž by bylo nutno časopis obměnit po obsahové stránce. Společensko-kulturní revue *Eva* cílilo svým obsahem na méně náročné čtenářky. Rubriky pravidelně se objevující na stránkách *Evy* se z převážné části věnovaly módě, domácnosti, zahradě a receptům. Literární příspěvky byly nejčastěji beletristické, jejich úroveň zřídka překračovala průměr. Výraznějším literárním počinem byl román na pokračování *Babiola* spisovatelky Olgy Schneipflugové, o němž pojednává podkapitola 4.1.1 této práce. Na stránkách *Evy* se objevovaly také odborné články, psány však byly často v duchu populárně-naučného stylu, na rozdíl od časopisů *Ženské listy*, *Ženský svět* a *Salon*. V *Evě* se také v mnohem větším rozsahu objevovaly zprávy ze společenského života prvorepublikové společnosti. Společným rysem všech čtyř periodik bylo pravidelné zveřejňování medailonků významných osobností

meziválečného období, přičemž *Eva*, *Ženské listy* a *Ženský svět* se zaměřovaly spíše na osobnosti ženské. *Salon* se věnoval zejména osobnostem ze světa výtvarného umění a divadla.

Jednotným prvkem zastoupeným ve všech čtyřech periodikách byla móda. Nejvíce se módě věnovala revue *Eva*. V období protektorátu se v *Evě* nacházely převážně články zaměřené na módu, jejichž cílem bylo zpravit čtenářky o současných trendech, nových látkách a způsobech zpracování různých materiálů. Tímto obsahem se *Eva* vyhýbala cenzuře a případným problémům způsobeným otištěním nežádoucích článků. V *Ženských listech* a v *Ženském světě* se o módě zmiňovalo minimum článků. Módě byla často věnována jedna či dvě strany v samém závěru časopisu, přičemž oproti *Evě* a *Salonu* chyběly ilustrace a jiné grafické prvky. Kromě módy se však v *Ženských listech* objevovaly také rubriky věnující se péči o domácnost, zahradu, děti apod.

Další společnou rubrikou, která se nacházela ve všech časopisech pod různým názvem, byla rubrika zaměřená na recenze nejnovějších kulturních akcí, literárních děl, divadelních her, výstav a zřídka také filmů. Přítomnost takto zaměřených rubrik dnešnímu čtenáři napovídá, že kultura hrála v životě prvorepublikových dam i pánů významnou roli a zájem o ní byl velký. V období hospodářské krize podobně zaměřené rubriky přinášely informací méně, nikdy však zcela nezanikly.

Z ortografického a stylistického hlediska stojí nejvýše ze zmíněných časopisů tituly *Ženský svět* a *Ženské listy*. Ve člancích obsažených v těchto periodikách se objevuje minimum stylistických i gramatických chyb. Časopis *Salon* stojí z hlediska ortografie a stylistiky také na vysoké úrovni, neobsahuje však tolik literárních příspěvků jako *Ženské listy* a *Ženský svět*, porovnání by tedy nebylo spravedlivé. *Salon* se vymyká oproti zbývajícím časopisům svým obsahovým zaměřením. Jak již bylo zmíněno výše, *Salon* nebyl typicky ženským časopisem, plnil spíše funkci kulturního a společenského revue, které bylo určeno mužům i ženám. V této práci jej analyzujeme a řadíme k ostatním ženským časopisům, protože byl kvalitním periodikem, které obsahovalo také články věnované exkluzivně ženským čtenářkám a často se zabývalo ženskou emancipací a rozvojem ženské vzdělanosti. Kromě odborných statí referujících o ženských tématech se objevovaly také různé články s apelativní funkcí, které se vyznačovaly ambicí podpořit ženy v jejich snažení o dosažení rovnoprávnosti s muži. Převážná část *Salonu* byla věnována výtvarnému umění, divadlu či literatuře. Časopis

přinášel odborné statě určené především odborníkům, ale také články, které byly srozumitelné i pro laiky. Svou činností významně přispíval k šíření kulturního povědomí mezi obyvatelé meziválečného Československa.

Společnou inspirací všem výše zmíněným časopisům byla Francie, která byla symbolem kultury, vzdělanosti a vysoké úrovně literární i umělecké. Frankofonní literatura byla nejčastější zahraniční literaturou, ze které byly čerpány příspěvky pro všechna uvedená periodika. Francouzština byla nejpřekládanějším jazykem a francouzští spisovatelé nejčtenějšími zahraničními autory. Kromě frankofonní literatury se objevovala také literatura ruská, zejména díla z pera A. P. Čechova a F. M. Dostojevského. Nejen literatura, ale také francouzské výtvarné umění, obzvláště v případě *Salonu*, bylo oblíbenou součástí obsahu československých titulů.

V návaznosti na výtvarné umění nemůžeme v rámci komparace časopisů pominout rozdíly, které se objevují v grafickém zpracování jednotlivých periodik. *Salon* svým grafickým pojetím na první pohled vystupuje z řady ostatních periodik. Grafická zpracovanost časopisu jde ruku v ruce se zájmem o výtvarné umění. Součástí samotného redakčního kruhu *Salonu* bylo mnoho zástupců z řad uměleckých spolků, což se přirozeně promítalo do zpracování časopisu. Na tvorbě obálek i obsahu *Salonu* se velmi často podíleli vynikající malíři, grafici a ilustrátoři. Také časopis *Eva* se v porovnání se zbývajícími periodiky, *Ženským světem* a *Ženskými listy*, lišil svou zpracovanou grafikou. Rubriky věnované módě, domácnosti, či zahradě byly často doplněny vhodně zvolenými fotografiemi a ilustracemi. *Ženský svět* i *Ženské listy* s grafickou stránkou nakládaly opatrně. Již v programovém prohlášení obou časopisů je jasně nastíněn jejich záměr být odlišnými časopisy od běžně prodávaných ženských časopisů. Obě periodika se zaměřovala na příspěvky literární a na sdílení důležitých zpráv a informací z ženského světa, grafická stránka byla tedy u obou časopisů opomíjena. Výjimečně se vyskytovaly ilustrace, které doplňovaly např. módní speciál, který byl publikován zřídka. Kromě těchto ilustrací se vyskytovaly pouze fotografie významných žen doplňující medailonky či rozhovory s osobnostmi.

Všechna zmíněná periodika měla své místo na prvorepublikovém trhu. Každý ze zmíněných časopisů si našel své zastoupení ve čtenářské obci a naplňoval očekávání rozdílných typů čtenářů a čtenářek. Tištěná média v meziválečném období byla v podstatě jediným zdrojem informací z domácího i zahraničního prostředí, tudíž byla

pravidelnou součástí československých domácností. Větší dopad měla tištěná média ve větších městech, což bylo dáno dostupností a také mentalitou čtenářů. Z pochopitelných důvodů byla také ve velkých městech oblíbenější intelektuálně zaměřená periodika. K obyvatelům menších měst a vesnic se tištěná média dostávala často se zpožděním, nebo vůbec. Velký důraz ve všech titulech, které byly předmětem analýzy a komparace obsažené v této práci, byl kladen na vlastenectví. Po skončení první světové války a vzniku nové, samostatné republiky bylo vlastenectví prvkem, který spojoval ženy s muži, venkov s městem a časopisy s intelektuálním obsahem s časopisy spíše společensky zaměřenými.

ZÁVĚR

Éra dvacátých a třicátých let 20. století přinesla významné strukturální změny v sociálním, kulturním, politickém i psychickém životě československé společnosti. Ruku v ruce se změnou politického uspořádání nového státu šlo vytvoření nového žebříčku hodnot a morálních zásad. S pomocí tištěných médií se šířilo vzdělávání, kultura i národní sebevědomí. Změny v oblasti ženské emancipace byly reflektovány v ženských časopisech, spolcích a hnutích. V období meziválečném docházelo k utváření tzv. nové ženy – ženy sebevědomé, vzdělané, všestranně se rozvíjející a neopomíjející péči o domácnost a potomstvo. Ženské časopisy byly prvorepublikovým ženám v tomto nesnadném procesu formování nové identity oporou a průvodcem.

Poznatky, které získáváme studiem dobových materiálů, jsou nezastupitelné nejen při vytváření obrazu o politických změnách a dějinných událostech, ale zejména při snaze proniknout do smýšlení obyvatel Československé republiky a jejich každodenního života. Časopisy a společenské revue nám pomáhají při dotváření mozaiky o radostech a strastech jednotlivých společenských vrstev.

Cílem překládané diplomové práce bylo vytvořit analýzu a komparaci vybraných ženských časopisů, které vycházely v meziválečném období, a to zejména pomocí heuristiky a interpretace příspěvků v jednotlivých periodících. Důraz byl v této práci kladen zejména na příspěvky literární a jejich literární úroveň. Nejvíce literárních příspěvků se nacházelo v časopisech *Ženské listy* a *Ženský svět*. Časopisy *Eva* a *Salon* se zaměřovaly spíše na šíření kulturního povědomí mezi široké vrstvy čtenářů, *Eva* se zvláštním důrazem na ženskou čtenářskou obci. Nezbytnou součástí analýzy jednotlivých časopisů bylo nastínění historického kontextu, jehož znalost nám umožňuje lépe pochopit obsahové zaměření jednotlivých periodik a jeho proměny. Důležitým prvkem v rámci historicko-kulturních souvislostí je také rozvoj ženské emancipace, která významně ovlivňovala obsah zejména ženských časopisů. Vytváření kvalitních tištěných médií je jedním z projevů kulturně-výchovných snah v rámci společnosti. Badatelská činnost zaměřená na studium ženských periodik vydávaných v období mezi dvěma světovými válkami na území Československé republiky je stále ve svých začátcích. Koncepční práce, které by se věnovaly konkrétní analýze

jednotlivých periodik s nezbytným zasazením do historického kontextu, jsou utvářeny teprve v posledním desetiletí.

Ženské časopisy stojící ve středu zájmu této diplomové práce jsou *Eva*, *Salon*, *Ženské listy* a *Ženský svět*. Společným znakem těchto periodik je obsahové zaměření na ženskou čtenářskou obec, tzn. že všechny tyto časopisy obsahovaly články, jejichž cílem bylo zaujmout ženy a dívky. *Salon* se od ostatních časopisů svým zaměřením lišil – obsah nebyl primárně určen ženským čtenářkám, ale každé vydání časopisu obsahovalo minimálně dvě rubriky ženám věnované. Kromě rubrik pro ženy obsahoval *Salon* také rubriky určené pouze mužům – obsahově splňoval požadavky mužského čtenáře. *Salon* byl do výběru ženských časopisů zařazen s ohledem na jeho oblibu u ženských čtenářek a na jeho kulturně-vzdělávací přínos.

Prostřednictvím analýzy jednotlivých vydání časopisů v rozmezí let 1918–1938 byly zjištěny tyto závěry. Časopis *Eva* se vyznačoval ambicí přinášet svým čtenářkám zábavu. Velmi často se na stránkách *Evy* nacházely nejnovější informace ze světa módy doplněné barevnými a živými ilustracemi. Literární příspěvky v *Evě* byly často průměrné literární úrovně, oblíbené byly povídky, romány na pokračování, fejetony, cestopisy, zprávy z různých kulturně-společenských akcí a recenze nových literárních děl. Mezi nejvýraznější autory přispívající externě do *Evy* patřili např. Olga Schneipflugová, K. J. Beneš, Máša Broftová, Sonja Špálová, Marie Pujmanová, Karel Poláček, Jan Drda a další. Kromě části literární a módní patřil k časopisu také oddíl, který přinášel recepty a rady v oblasti péče o domácnost, hygieny, designu, zahradnictví apod. Součástí časopisu byla také právní poradna, která obsahovala rady v záležitostech administrativních nebo přinášela návody k řešení nejrozšířenějších problémů týkajících se oblasti rodinného práva. Významnou rubrikou z hlediska ženské otázky a emancipace byla rubrika s názvem *Život a práce žen*, jež přinášela informace o úspěších československých i zahraničních žen.

Kulturní revue *Salon* upírala svou pozornost směrem k umění, a to zejména k umění výtvarnému. Ve vydáních *Salonu* se pravidelně objevovaly fotografie, výtvarná díla známých i neznámých autorů, recenze literárních děl, kritiky divadelních inscenací či odborné statě na různá témata z oblasti umění. V rámci literární tematiky se na stránkách časopisu objevovaly nejčastěji básně, veršované hádanky, krátké povídky, cestopisy a reportáže. Redakční rada časopisu svou inspiraci čerpala často ve

frankofonní literatuře a Francie stála také v popředí zájmu výtvarníků přispívajících do *Salonu*. Mezi nejzajímavější osobnosti přispívající do časopisu patřili spisovatel Rudolf Těsnohlídek, básník a novinář Josef Chaloupka, malíř a spisovatel Josef Čapek či etnograf František Kretz. V této kulturní revue nechyběly ani oblíbené medailonky zajímavých osobností prvorepublikové společnosti a články věnované dámské módě. Časopis *Salon* se mezi ostatními časopisy, vzhledem ke svému výtvarnému zaměření, vyznačoval zejména propracovaností své grafické a typografické podoby.

Posledními časopisy, které byly předmětem analýzy, byly *Ženské listy* a *Ženský svět*, které se vyznačovaly svým intelektuálním laděním. V redakcích časopisů působily přední osobnosti prvorepublikové společnosti a ženy, které stály v čele různých ženských hnutí, jež podporovaly emancipační snahy československých žen. Redakční rady obou časopisů cílily na náročnější ženské čtenářky, jež na stránkách časopisu nehledaly pouze zábavu. Na stránkách obou periodik se nacházelo množství zajímavých literárních příspěvků různé literární úrovně. Cílem periodik bylo reflektovat nejen soudobý stav vývoje ženské emancipace, ale také politickou a sociální situaci v zemi. Prostřednictvím rubrik, které přinášely nejčastěji články vštěpující čtenářkám mravní zásady, se redakce obou časopisů snažily rozvíjet v ženské čtenářské obci cit pro etiku, vlastenectví, soudržnost a vzdělání. Kromě literárních příspěvků, které kromě typických románů na pokračování a povídek zahrnovaly také různé filozofické úvahy, eseje či odborné statě, se v *Ženském světě* i *Ženských listech* nacházely také rubriky věnované módě, péči o děti a domácnost či receptům. Oba časopisy si byly podobné také svou grafickou stránkou, téměř oproštěnou od ilustrací či fotografií. Ilustrace se v obou časopisech objevovaly spíše sporadicky u článků věnovaných módě. Fotografie byly k nalezení u medailonků známých osobností, mezi něž patřily nejčastěji slavné ženy. Do časopisu *Ženské listy* externě přispívali např. básnířka a prozaička Irma Geisslová, spisovatel Josef Žemla, nebo první česká pilotka Božena Laglerová. Na stránkách *Ženského světa* se objevily příspěvky z per spisovatelky a malířky Magdy Bílé, významné spisovatelky Gabriely Preissové, či herečky a spisovatelky Abigail Horákové. Literární příspěvky v obou periodikách byly tematicky různorodé, úroveň literární i stylistická se proměňovala v závislosti na autorovi či autorce. Obě periodika dávala zpravidla možnost vyjádření i mladým, začínajícím spisovatelům a spisovatelkám.

Dílčím cílem předkládané diplomové práce bylo vypracovat komparaci vybraných ženských periodik meziválečného období. Předmětem komparace byla úroveň literárních příspěvků, obsahové zaměření a grafická stránka analyzovaných periodik. Pomocí nastínění sociálních a politických proměn v meziválečném období v Československé republice a pomocí analýzy a komparace přinesla diplomová práce poznatky o ženské percepci nejen dobového umění, nýbrž i literatury, politiky a společnosti jako celku.

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Obrazová příloha 1 – První vydání časopisu *Eva. Eva*. Praha: Melantrich, 1928, roč. 1, č. 1.

Obrazová příloha 2 – Rubrika Anketa. *Eva*. Praha: Melantrich, 1928, roč. 1, č. 6.

Obrazová příloha 3 – Deset hlasů o Evě. *Eva*. Praha: Melantrich, 1932, roč. 4, č. 1.

Obrazová příloha 4 - První vydání revue *Salon*, obálka. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1922, roč. 1, č.1.

Obrazová příloha 5 – Medailonek Jaroslava Vrchlického. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1922, roč. 1, č. 4.

Obrazová příloha 6 - Rubrika *Z živého slovníku naší řeči* Leoše Janáčka. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1922, roč. 1, č. 2, nestran.

Obrazová příloha 7 – Báseň Elišky Krásnohorské *Kde domov můj?* *Ženské listy*. Praha: Český výrobní spolek žen, 1918, roč. 46, č. 12.

Obrazová příloha 8 – Oznámení o ukončení činnosti *Ženských listů* po smrti Elišky Krásnohorské. *Ženské listy*. Praha: Český výrobní spolek žen, 1926, roč. 54, č. 12.

Obrazová příloha 9 – Titulní strana *Ženského světa*. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek českých žen, 1919, roč. 23, č. 7–8.

Obrazová příloha 10 – Rubrika *Divadlo a hudba* v časopise *Ženský svět*. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek českých žen, 1928, roč. 32, č. 10.

Obrazová příloha 1 – První vydání časopisu *Eva*.

A N K E T A

ERVINA BROKEŠOVA, virtuoska na housle.

1. Kdy jsem si uvědomila, že se věnuji houslím.
2. Jaký mám vztah ke své práci.
3. Jaké klade požadavky má práce.
4. Jaké jsou vyhlídky pro ženy, jež se věnují hudbě jako povolání.

Jako malá holčička seděla jsem na svém oblíbeném místě pod klavírem. Z nástroje nad mojí hlavou řinuly se tóny a dospělí posluchači byli uchváteni mistrovskou skladbou Beethovenovou. Tenkrát jsem ovšem nevěděla, že poslouchám Beethovena, ale uvědomila jsem si, že hudba mne okouzila. A ukázalo se později, že v tom okouzlení byl můj osud, život, poslání, — jak chcete, jsou to malá slova pro velkou věc.

Později tedy učila jsem se hrát na housle. Tu musím říci, že jsem vyšla z dob, kdy válečné útrapy a osudy nešťastníků bušily na lidskou duši. Z těchto peřejí hrůz každý se nějak zachraňoval; já na břehu umění. Domnívám se, že tato doba byla rozhodující pro způsob mé hry a celý můj další vývoj. Naučila mě umělecké odpovědnosti.

Studovala jsem u prof. Suchého, absolvovala mistrovskou školu prof. Ševčíka a krátký čas jsem byla žačkou prof. Karla Hoffmanna. Po těžké studijní době, když byla jsem již známa jako česká houslistka, otvíral se mi pomalu svět. Rakousko, Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Itálie, Německo atd. Vzpomínám ráda na vídeňský Musikvereinsaal, naplněný 3.000 posluchači; s jakou radostí jsem jim hrála Mozarta! V Itálii po koncertě ovace na ulici, květiny.

Úspěch je mladé umělkyni největším nepřítelem. Jedině ta, která pozná, že po provolávání slávy a nadšení doma, v klidu, musí znovu pracovat, plna odříkání k okolnímu světu a s vědomím všech svých nedostatků — vítězí.

A není to jen otázka píce. Reprodukční umělec musí žít v proudu doby, být vnímavý, vzdělávat se, rozšiřovat se, rozšiřovat svůj obzor, aby ve vrcholném okamžiku tvoření měl z čeho rozdávat. Ale jak těžké je ovládnout posluchače, donutit je, aby se radovali, když vy máte v srdci radost, aby plakali, když vy pláčete. Beze slov, jenom pomocí tónu a citu.

Není možné být umělkyní bez prudké a vášnivé lásky k svému povolání. Věčná práce, napětí nervů, nepravidelný život, nedá se penězi zaplatit. Co zbývá, je víc vnitřní uspokojení z vykonané práce, než vnější opojení úspěchem, — ale ovšem, který umělec by nemiloval úspěchů? Ty, které nejsou dosti pevné, nevydrží to dlouho a proto čím výše, tím řidší jsou řady.

Dnešní doba je těžká pro všechny umělce a proto jen ta, která je předem rozhodnuta obětovat sama sebe umění, může doufat. Umění jako životní povolání je věc nevděčná také proto, že náklad a výdělek nebývají v žádoucím poměru. Při tom nesmíme hledět na jednotlivé oslnující případy, světové houslisty, jež jsou jen výjimkou a lákavým příkladem. Málo jsem poznala hudebníků z povolání a skutečných umělců, kteří by — zejména dnes, v době radia a hospodářské tísně — byli se svým povoláním spokojeni. Ale snad to tak má být. Snad jen diletantí a amatéři jsou šťastní v umění jako ve všem.

Co se týče těch vyhlídek pro ženu v hudbě, chtěla bych zdůraznit ještě jednu věc. Jako všude jinde i v hudbě dosáhne žena, má-li talent, píli a chuť k práci, týchž výsledků, jako muž. Ale dosáhne jich těžší a s mnohem většími obětmi než muž — její kariéra je mnohem, mnohem trnitější. Ale ne proto, že by byla žena slabší než muž, nýbrž proto, že svět a společnost mají k ní úmyslně jiný vztah, než k muži. O tom mám své zkušenosti, které nevyvrátí žádná teorie ani zapírání. Tyto zkušenosti mě poučily, že t. zv. rovnoprávnost mužů a žen, aspoň v uměleckém životě, je pořád jenom na papíře.

MUDr. JULIE BLOCHOVÁ, zubní lékařka.

Dutina ústní jest branou infekce. Zdravý chrup má svoji velikou roli hygienickou a kosmetickou, zejména pro ženu. Po absolvování lékařské fakulty rozhodla jsem se proto pro obor zubního lékařství, které v posledních letech nabylo nebyvalého rozmachu. Zřízení státního ústavu pro zubní lékařství, kde se lékařům dostává odborného vzdělání a novelou zákona z r. 1920, jímž laikům, t. j. zubním technikům, není více dáváno právo ošetřovati chrupy, nastala pro lékaře možnost řádné specialisace. Žena lékařka s vrozenou jemností a odborným studiem může na tomto poli mnoho vykonati.

Je to zejména ošetřování dětského chrupu, kde lékařka může na malé pacienty vykonávati veliký vliv.

Včasným diagnostikováním pohlavní choroby, která mívá často původní sídlo v dutině ústní, může se zabrániti dalšímu šíření infekce.

A vnitřní uspokojení z léčení, kde pacient je zbaven krutých bolestí a kosmetických závad, dovede ženě jistě život mnoho vyplniti, ačkoliv myslím, že každé ženě i mimo povolání zbude místo pro lásku a rodinu.

Dr. MARIE OLGA SLÁMOVÁ, koncipista *Veřejné a univerzitní knihovny v Praze*.

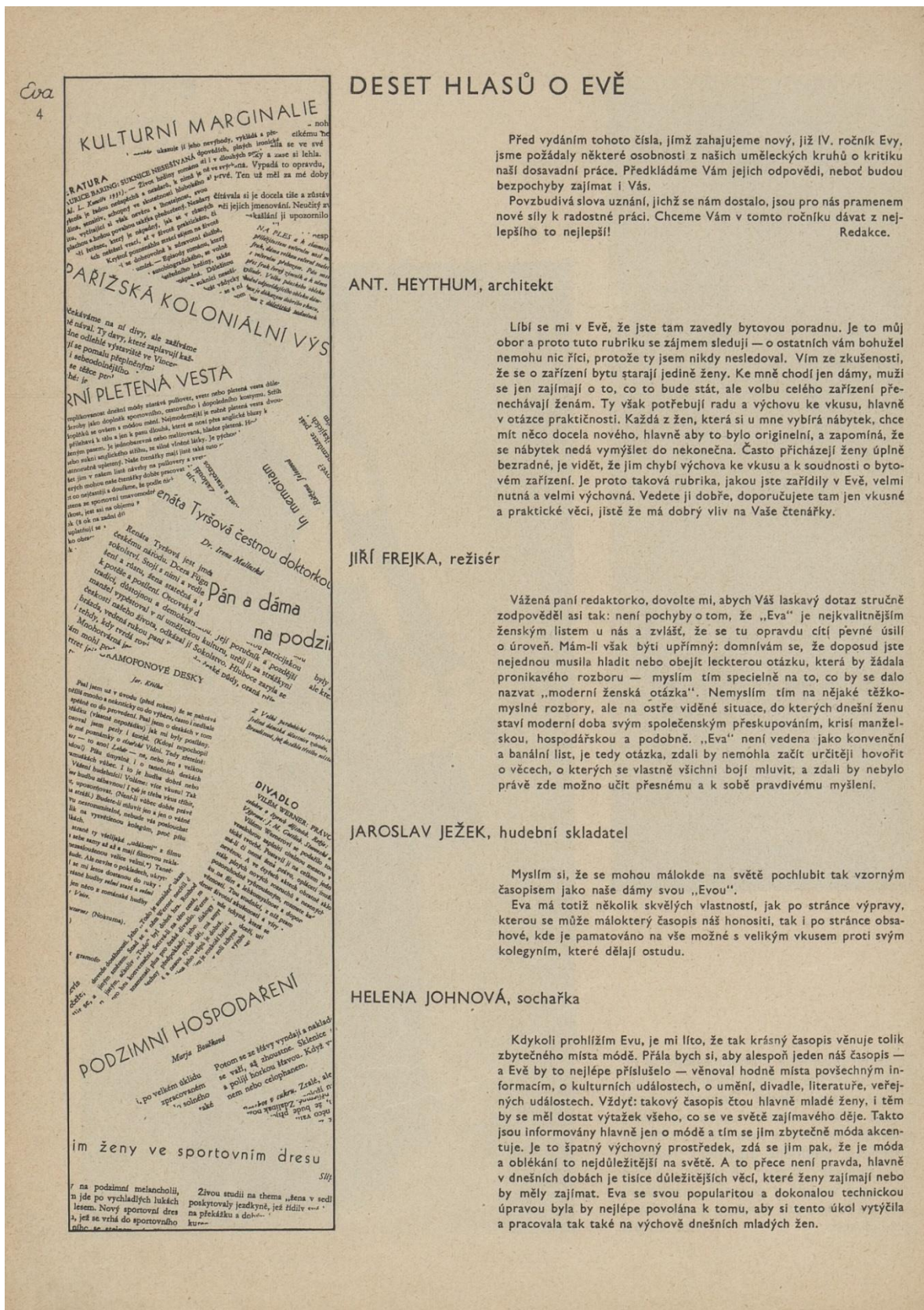
Myslím, že být zaměstnána v knihovně je z ideálních povolání pro ženu. Ne proto, že jsem si je sama dobrovolně zvolila, a že mně se tedy líbí, ale proto, že ono jistě náleží k tak zvaným ženě odpovídajícím zaměstnáním. Nejlepší doklad toho je, že v amerických knihovnách jsou zaměstnány skoro výhradně ženy.

Bohužel, však ze své zkušenosti nemožu nikomu radit, aby se po doktorátu připravoval pro toto povolání. Jak je ideální, tak zároveň patří i k velmi těžko dosažitelným.

Absolvujete-li po dlouhých studiích roční školu knihovnickou a podrobíte-li se i zkoušce pro vědecké knihovny, můžete klidně počítati ještě s několika lety praxe v různých knihovnách, buď bezplatně, anebo velmi málo placené, než se dostanete tam, kam jste si přály.

V mém případě to bylo pět let, velmi dlouhých a zlých pět let, na které vzpomínám-li nyní někdy zpět, skoro nemožu pochopit, že jsem je vydržela a dávno z knihovnictví neutekla. Ale náhodou se na mně osvědčilo, kdo setrvá i zlé přetrvá, což bych přála i všem těm, jež se pro ně přece rozhodnou.

Obrazová příloha 3 – Deset hlasů o Evě.

DESET HLASŮ O EVĚ

Před vydáním tohoto čísla, jímž zahajujeme nový, již IV. ročník Evy, jsme požádaly některé osobnosti z našich uměleckých kruhů o kritiku naší dosavadní práce. Předkládáme Vám jejich odpovědi, neboť budou bezpochyby zajímavé i Vám.

Povzbudivá slova uznání, jichž se nám dostalo, jsou pro nás pramenem nové síly k radostné práci. Chceme Vám v tomto ročníku dávat z nejlepšího to nejlepší!

Redakce.

ANT. HEYTHUM, architekt

Líbí se mi v Evě, že jste tam zavedly bytovou poradnu. Je to můj obor a proto tuto rubriku se zájmem sleduji — o ostatních vám bohužel nemohu nic říci, protože ty jsem nikdy nesledoval. Vím ze zkušenosti, že se o zařízení bytu starají jediné ženy. Ke mně chodí jen dámy, muži se jen zajímají o to, co to bude stát, ale volbu celého zařízení přenechávají ženám. Ty však potřebují radu a výchovu ke vkusu, hlavně v otázce praktičnosti. Každá z žen, která si u mne vybírá nábytek, chce mít něco docela nového, hlavně aby to bylo originální, a zapomíná, že se nábytek nedá vymýšlet do nekonečna. Často přicházejí ženy úplně bezradné, je vidět, že jim chybí výchova ke vkusu a k soudnosti o bytovém zařízení. Je proto taková rubrika, jakou jste zařídily v Evě, velmi nutná a velmi výchovná. Vedete ji dobře, doporučujete tam jen vkusné a praktické věci, jistě že má dobrý vliv na Vaše čtenářky.

JIŘÍ FREJKA, režisér

Vážená paní redaktorko, dovoluji mi, abych Váš laskavý dotaz stručně zodpověděl asi tak: není pochyby o tom, že „Eva“ je nejkvalitnějším ženským listem u nás a zvláště, že se tu opravdu cítí pěvně usídlí o úroveň. Mám-li však být upřímný: domnívám se, že doposud jste nejednou musila hládit nebo obejít leckterou otázku, která by žádala pronikavého rozboru — myslím tím speciálně na to, co by se dalo nazvat „moderní ženskou otázkou“. Nemyslím tím na nějaké těžko-myšlné rozbor, ale na ostře viděné situace, do kterých dnešní ženu staví moderní doba svým společenským přeskupováním, krizí manželskou, hospodářskou a podobně. „Eva“ není vedena jako konvenční a banální list, je tedy otázka, zdali by nemohla začít určitěji hovořit o věcech, o kterých se vlastně všichni bojí mluvit, a zdali by nebylo právě zde možno učít přesnému a k sobě pravdivému myšlení.

JAROSLAV JEŽEK, hudební skladatel

Myslím si, že se mohou málokde na světě pochlubit tak vzorným časopisem jako naše dámy svou „Evou“.

Eva má totiž několik skvělých vlastností, jak po stránce výpravy, kterou se může málokterý časopis náš honositi, tak i po stránce obsahové, kde je pamatováno na vše možné s velkým vkusem proti svým kolegyním, které dělají ostudu.

HELENA JOHNOVÁ, sochařka

Kdykoli prohlížím Evu, je mi líto, že tak krásný časopis věnuje tolik zbytečného místa módě. Přála bych si, aby alespoň jeden náš časopis — a Evě by to nejlépe přišlo — věnoval hodně místa povšechným informacím, o kulturních událostech, o umění, divadle, literatuře, veřejných událostech. Vždyt: takový časopis čtou hlavně mladé ženy, i těm by se měl dostat výtažek všeho, co se ve světě zajímavého děje. Takto jsou informovány hlavně jen o módě a tím se jím zbytečně móda akcentuje. Je to špatný výchovný prostředek, zdá se jím pak, že je móda a oblékání to nejdůležitější na světě. A to přece není pravda, hlavně v dnešních dobách je tisíce důležitějších věcí, které ženy zajímají nebo by měly zajímat. Eva se svou popularitou a dokonalou technickou úpravou byla by nejlépe povolána k tomu, aby si tento úkol vytýčila a pracovala tak také na výchově dnešních mladých žen.

»SALON«

SPOLEČNOST * SPORT * DIVADLO * FILM * MODA * VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Z ATELIERU SOCHAŘE JOŽI KUBÍČKA.

*Utrpení
Slovanů
ve světové válce.
(Dřevořezba.)*

*Lignum
sanctum.
(Dřevořezba.)*

*Koupání.
(Dřevořezba.)*

Obrazová příloha 5 – medailonek Jaroslava Vrchlického v revue *Salon*

ROČNÍK I. BRNO – PRAHA, ŘÍJEN 1922. SVAZEK 4.

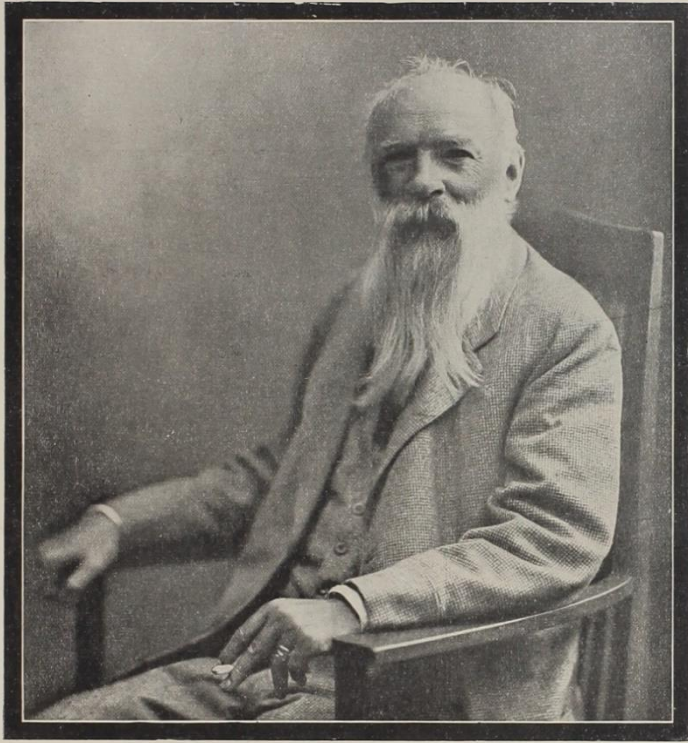
BRNO, SOLNICE 3-9, MEZANIN. SMÍCHOV, DIENZENHOFFEROVY SÁDKY 3.

»SALON«

POLEČNOST – SPORT – DIVADLO – FILM – MODA – VÝTVARNÉ UMĚNÍ

J A R O S L A V V R C H L I C K Ý

1 8 5 3 1 9 1 2

Jaroslav Vrchlický vlastním jménem Emil Frida, narodil se jako syn obchodníka Filipa Jakuba Fridy a Marie rozené Kolářové dne 17. února 1853 v Lounech. Po roce přestěhovali se rodiče do Slaného, ve čtyřech letech odvezen Emil k strýci faráři do Otvár, kdež pobyl do deseti let. Gymnasium studoval ve Slaném, v Praze a Klatovech, tam r. 1872 i maturoval. Vstoupil zprvu do semináře, ale již v druhém semestru přešel na fakultu filosofickou, aby studoval historii. Po třech letech přijal vychovatelské místo v rodině hr. [Montecuccolho, s nímž pobyl 1875–1876 v Itálii, dletem u Modeny, dletem v Livorně. Po návratu suploval na pražském paedagogiu: r. 1877 stal se tajemníkem české techniky a české zkušební komise pro středoškolské učitelství; místo to zastával do r. 1893, kdy jmenován mimořádným profesorem srovnávacích dějin literárních na české universitě, stav se roku 1891 čestným doktorem filosofie; roku 1898 jmenován profesorem řádným. Od 90. let dosáhl největších poct, jichž umělec v Rakousku mohl dojíti. Z intimního jeho života dlužno uvést sňatek s Ludmilou Podlipskou, dcerou známé spisovatelky roku 1879 a pak některé cesty: 1882 do Paříže, Německa, Nizozemska a Belgie, 1885 do Dánska, od 1894 několikrát do Polska. Roku 1908 přetrhla vážná choroba jeho literární činnost, dotud neúnavnou. Literární tvorba Jaroslava Vrchlického svou rozsáhlostí i mnohostranností nemá sobě rovny, a sama původní produkce básnická, která posud v souborném vydání vyplňuje 64 svazky, jest rozlehlejší, než básnická díla celých generací; k ní druží se velmi početná dramata, několik knih krásné prósy, mnoho svazků literárních a kritických studií a pak obrovská literatura básnických překladů.

Z ŽIVÉHO SLOVNÍKU NAŠÍ ŘEČI.

(Leoš Janáček.)

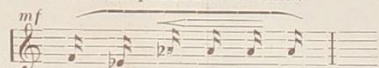
Dne 13. června, hodiny sedmnácté, pod oblohou plné mráček sytých deštěm, potkal jsem paní svěží mládím. S ní voziček dětský, v něm bílá peřinka, do ní boří se hlavička a v ní očka jako modravá tůň a v tůni nedohlédneš se než jiskření života a mladý život hlásil se úporně hladem.

V prodlení několika minut potkávám druhou paní. S ní voziček, v něm bílá peřinka, do ní boří se hlavička, v ní očka jako modravá tůň a v tůni nedohlédneš se než jiskření života a mladý život hlásil se úporně hladem.

„Pa - pu chceš?“ —

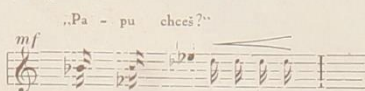
ptala se prvá paní na Kounicově ulici. Ó náhodo! I na náměstí Svobody slyším podobnou otázku:

„Už s' to spa - pal víc - cko?“

(ve stejné době HCh 0'2245 m)

Nepatrný rozdíl obou proslovení vynikne transponováním do stejné polohy:

„Pa - pu chceš?“

„Už s' to spa - pal víc-cko?“

Je známo, že stejná výplň nejjasnějšího vědomí vylisuje si bezděčně stejný nápěvek, stejného rytmu, stejné rychlosti — jak v mluvě, tak v hudbě.

Chvilka HCh 0'2245^m proslovení jeví se mi jako peníz, jenž na líci po okraji má zřejmě vyrytý ornament melodie. Na rubu kmitá se ale srdíčko matčino a na něm leží obrázek: bílá peřinka, do ní boří se hlavička a v ní očka jako modrá tůň atd. atd., mohli bychom pokračovat jako v pohádce o kohoutku.

Nezapomínejme, že vše na penízku je rovnocenné, homogenní, stejné potence.

Tóny — nápěvek slova — nejsou jen pozlátkem, jsou ryzími a ve mženi mozkovém buď uhýbají neb i těsní.

Že zvoní, zdá se, že jsou povrchnějšími, že jsou plytším výrazem. Ale počátek jejich je tam, kde vši ostatní výplně vědomí: lze ho sledovati až k centrálnímu podnětu.

Penízek — slovo je v oběhu. Jde z ruky do ruky.

Jedni vidí na něm jen rub. A ni sebe neslyší, když mluví. Hoví, zmirají citem, vášnivě bodají se ostrím jazyku, metají jim nařčení, smyslenku, urážku. «Oběh» je tu nejrychlejší, slova litají.

Jiní vidí jen líc s jeho melodickou konturou. Zadrhují se o ní, melou na prázdno neb uvažují školácky slabiky a slova jako v lékárně; hledají marně «přizvuk» a jsou-li básníky, zbytečné «stopy».

Věda i umění pronikají skrz rub v líc.

ŽENSKÉ LISTY

VDÁVÁ ŽENSKÝ VÝROBNÍ SPOLEK ČESKÝ
REDIGUJE STAROSTKA SPOLKU JINDŘ. FLAJŠHANSOVÁ

ROČNÍK XLVI. V PRAZE 15. LISTOPADU 1918. ČÍSLO 12.

ELIŠKA KRÁSNOHORSKÁ:

»KDE DOMOV MŮJ?«

Nic blažšího, než dětskými když hlásky
zní sladká píseň dávné naší lásky:

»Kde domov můj?«

Ó, hledali a volali jsme: kde je?
Byl zavát sněhem, teď nás jarem hřeje,
je náš, je svůj!

S niv záplava mu cizí opadáva,
z vln domov náš jak ostrov rajský vstává
i vítá nás,
on zdraven mláďm, ozvěnami chví se
a v očích dětí slunně zrcadlí se,
pln čarokrás.

Jen zpívejte! Ó, neustaňte pěti,
jak mladí skrívánci, vy zlaté děti!

Vždyť jásoť váš
zvěst nebes hlásí nám, jak zora ze tmy —
a s vámi zpíváme, jsme s vámi dětmi,
jsme duše táž!

Jsmo zmládlí štěstím! Celá vlast je mláda,
a jak si dívka z kopretinky hádá:

»Má hoch mě rád?«
tak vlast svým dětem z květů jejich duší
čte štěstí své a příští své v nich tuší,
svůj zdar či pád.

Vždyť sémě plodné zraje v jarých květech,
a budoucnosti zástava je v dětech!

Tož jásejme

a buďme dětmi v stejném vzletu s nimi
též my, jež brzy tichá závěj zřemy
již obejme.

Čím jsme, než dětmi? Co nás výše zvedne,
než dětmi býti velké matky jedné?

Vždyť všecky nás
svým štěstím k štěstí, vůlí k vůli nítí;
své srdce s jejím cítíme dnes bítí
co ráz, to ráz.

Ať láska všech a zápal ve všech mladý
jí stvoří živé sloupy, zdi a hrady
a záseky,

ať prapor nad cimbuřím jejím přímí
řad pokolení za pokolení
až na věky!

Dnes víme: dýšem pro svou vlast, jen pro ni!
Všech srdce láskou dětinou k ní zvoní
jak zlatý kov!

Nuž, zapějme si: život za svobodu
a za budoucnost slovanského rodu
a za domov!

»Kde domov náš?« Byl kdys, kde z muk a tísní
jsme směli vzdychnout k svobodě jen v písni
a v okovech!

Teď naděje nám svatou pravdou svítá,
svou svobodu si lidstvo v srdcích vítá
a v domovech!

Obrazová příloha 8 – Oznámení o ukončení činnosti *Ženských listů* po smrti Elišky Krásnohorské.

ŽENSKÉ LISTY

ZALOŽIL ŽENSKÝ VÝROBNÍ SPOLEK ČESKÝ
REDIGUJÍ JINDŘIŠKA FLAJŠHANOVÁ A FRANTIŠEK SEKANINA

ROČNÍK LIV.

V PRAZE, 31. PROSINCE 1926

ČÍSLO 12.

VÁŽENÝM ČTENÁŘKÁM „ZENSKÝCH LISTŮ“.

Úmrtím Elišky Krásnohorské odchází i „Ženské Listy“, orgán Ženského výrobního spolku českého, založený Karolinou Světlou k vybudování skromného s počátku ústavu. Jímí volala zakladatelka spolku k srdcím uvědomělých českých žen, v nich ukládala její nástupkyně Eliška Krásnohorská své myšlenky a plány k založení „Minervy“.

Náklad jejich vyžadoval již před válkou velkých finančních obětí a byly by jistě v době války zanikly, nebýti šlechetných nakladatelů, p. Ed. Leschingera, v době poválečné Zemědělského nakladatelství a knihkupectví páně A. Neubertova, nebýti svrchovaně ochotného a nezištného redaktora, spisovatele Frant. Sekaniny, kteří v nehorších dobách listu se ujali a dali mu žítí ještě alespoň po dobu života El. Krásnohorské, která v něm uložila s K. Světlou svoje duchovní odkazy.

„Ženské Listy“ vykonaly svoje poslání. Díky všem, kdož byli jich čtenáři a příznivci a kdož sledovali vývoj škol Ženského výrobního spolku českého a Minervy.

ZA VÝBOR ŽENSKÉHO VÝROBNÍHO SPOLKU ČESKÉHO

JINDŘ. FLAJŠHANOVÁ,
starostka.

L. GROSSMANOVÁ BRODSKÁ:

Z DÍVČÍCH PÍSNÍČEK.

OTÁZKY.

Ach, jak mi smutno a teskno dnes,
zdali mi srděčko neodnes'
ten snědý Janeček,
štihlý mysliveček,
když jsme šli onehdy přes ten les?!

Mně, když mním na něho, vlhne zrak,
nebo jsem veselá jako pták,
proč že v mém srděčku
v nejhlubším koutečku
smatně i veselo jesti tak?

Ach, lidé, lidičky, řekněte:
zdali to láska mne nehněte?
vzpučí-li ve duši —
jež sotva zатуší —
jak růže stolistka z poupěte?

Ba, již to takové bude as!
Zmámil mě jeho hled, jeho hlas;
srdce se nezhojí,
pokavad nespojí
ve chrámu pan páter štolou nás!

ŽENSKÝ SVĚT

LIST PANÍ A DÍVEK ČESKÝCH
ZALOŽEN T. NOVÁKOVOU R. 1896

OBSAH: Gabriela Preissová: Listopadové jitro roku 1918. — Dr. Boh. Němec: Život. — Emil Svoboda: O náboženství. — Ed. Weichet: Obnovte československý svéráz. — Selma Lagerlöfová: Reč při přijetí Nobelovy ceny. — Anna Lauer-mannová-Mikschová (Felix Téver): Sestra Klára čítá ráda o lásce. — Ada Negri: Několik básní z cyklu „Fatalia“, Pítva. — Magda Bílá: Ze života děvčátka. — Aug. Eug. Mužík: Tři ženy. Eva Jurčínová: Tři podivuhodné dcery pastora Brontého. — Josef Holeček: Černohorky. — Ženské problémy: Vlasta Borovičková: Na vysokém podpatku. — Naše anketa: P. Bílianová: Rodinná škola. II. (K. B. Vanklová). — Literatura: B. Víková-Kunětická: Vyznání. — Drobné zprávy o knihách. — Ze zápisků ženy: (Magda Bílá). — Obrazy života: Sigma: Násilnické milování. — Ze dne: Když se již pověst vydaří: Z komentáře lidu. No, co je? (Kovářová-Máchová). — Hospodářské družstvo (Houšková-Tillnerová.)

ROČNÍK XXIII. ČÍS. 7.-8.
ROČNÍ PŘEDPL. 12 K.

DNE 25. DUBNA 1919.
JEDNOTLIVÁ ČÍS. 80 H.

VYDÁVÁ DRUŽSTVO ŽENSKÉHO SVĚTA DVAKRÁT MĚSÍČNĚ

D I V A D L O A H U D B A

Ed. Konrád: **Olbrím.**

Hra beze vší pravděpodobnosti v desíti obrazech. Režisér: J. Bor. Výprava: F. Zelenka. —

Premiéra v divadle Vinohradském.

Zklamání! Ideová hra mění se čím dále tím více ne v grotésku, nýbrž ve frašku. Vysoký cíl a na konec laciné skoro revuální prostředky.

Kde se vezme, tu se vezme jakýs Dušan Brada, jenž hlásá odpolitování. Daří se mu to v celém světě tak dalece, že je z něho diktátor s politikou obdobnou té, od které osvobožoval svět.

Ed. Konrád pracoval jistě na této myšlence pilně, ale je příliš velký theoretik na to, aby ji zvládl lidsky a dramaticky. Je to devět obrazů, jež jsou jaksi námátkou, zdá se, slepeny dohromady. Duchová kultura autorova,

jež se tolik bojí kýče, topí se úplně v tomto až k lhostejnosti nudném dramatu a je vidět, že konec v podvědomí cítí dobře tyto vady a sahá k vtipům a situacím méně než veseloherním, aby aspoň trochu zachraňovala zábavnost, zatím co je již všechno marno. Sem tam v debatě nebo v nějakém řečnění zastihnete hloubavého autora „Širočiny“ či „Rodinné záležitosti“, ale jste opravdu tak zlostejnění, že si přejete jen a jen konce a odpouštíváte mimovolně pozornost i od kladných chvil hry. Hlavou jde vám myšlenka, že autor přec jen měl svůj vrchol v hezky stavěné „Komedii v kostce“ a žádáte ho v duchu, aby se vrátil k hrám jejího genu a upustil od velikých jím nezvladnutelných her ideových. Není opravdu jediné postavy, která by měla své opravdu lidské slovo ve hře od počátku do

LITERATURA

Literatura primární

Eva, časopis moderní ženy. Praha: Melantrich, 1928–1943. Ročník 1–10.

Salon. Brno: Jan Hanáček, 1922–1943. Ročník 1–16.

Ženské listy. Časopis pro záležitosti žen a dívek československých. Praha: F.A. Urbánek 1873; Praha: Ženský výrobní spolek český, 1874–1926. Ročník 46–54. ISSN 1802-7237.

Ženský svět. List paní a dívek českých. Praha: Ústřední spolek českých žen. 1896–1930. Ročník 21–34.

Literatura sekundární

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti.* Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

ČADKOVÁ, Kateřina, Milena LENDEROVÁ a Jana STRÁNÍKOVÁ, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006).* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-920-5.

HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy: vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2009. ISBN 978-80-7308-282-6.

HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky.* Praha: Lidové noviny, 1999. Knižnice dějin a současnosti, sv. 11. ISBN 80-7106-380-0.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.* Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

LAHODA, Vojtěch., (ed.): *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938. Díl IV, část 1.* Praha: Academia, 1998.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. Kolumbus. ISBN 80-204-0737-5.

MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7277-295-3.

MASTNÁ, Naděžda. *Revue Eva 1928–1932: literatura a výtvarné umění v dobové reprezentativní revue, reflexe proměn životního stylu*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav hudební vědy. Vedoucí práce Mgr. Miroslav Jeřábek, Ph.D.

OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-791-7.

UCHALOVÁ, Eva. *Česká móda 1918-1939, elegance první republiky*. Olympia, 2004. ISBN 80-7033-424.

Články v časopisech

BABÁKOVÁ, Věra. Dnešní feminismus. Část 1. *Ženský obzor*. Praha: Karel Ločák, 1924, roč. 20, č. 5–6.

BÉRENCE, Fred. Překlad Gabriela Kafková. Matce. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1925, roč. 29, č. 21–22.

BÖHNEL, Miroslav Bedřich. Obchod s ilusemi. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1934, roč. 13, č. 3.

BROFTOVÁ, Máša. *Literatura. Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1928–29, roč. 1, č. 1.

DRDA, Jan. Mladí hledí dopředu. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1938, roč. 10, č. 22.

FREJKA, Jiří. Deset hlasů o Evě. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1932, roč. 4, č. 1.

HORÁKOVÁ, Abigail. Z pohádkových cest. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1919, roč. 23, č. 1-2.

CHALOUPKA, Josef. Obětovaná. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1924, roč. 3, č. 10.

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Vilmě Sokolové-Seidlové. *Ženské listy*. Praha: Ženský výrobní spolek český, 1918, roč. 47, č. 1. ISSN 1802-7237.

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Za Věnceslavou Lužickou. *Ženské listy*. Praha: Ženský výrobní spolek český, 1920, roč. 48, č. 3-4. ISSN 1802-7237.

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Památný rok Ženského výrobního spolku českého. *Ženské listy*. Praha: Ženský výrobní spolek český, 1921, roč. 49, č. 3, s. 1. ISSN 1802-7237.

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Z korespondence K. Světlé a E. Krásnohorské. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1925, roč. 29, č. 21-22.

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Kde domov můj? *Ženské listy*. Praha: Český výrobní spolek žen. 1918, roč. 46, č. 12. ISSN 1802-7237.

Kulturní marginale. *Eva: časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1933, roč. 4, č. 7.

LAGLEROVÁ, Božena. Cesta do vnitra ostrova. *Ženské listy*. Praha: Ženský výrobní spolek český, 1917, roč. 46, č. 1. ISSN 1802-7237.

PACHNEROVÁ, Míla. *Básně v tubě*. Pasta na cídění zubů. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1928-29, roč. 1, č. 1.

PUJMANOVÁ, Marie. Deset hlasů o Evě. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1932, roč. 4, č. 1.

PREISSOVÁ, Gabriela. Listopadové jitro roku 1918. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1919, roč. 23, č. 7-8.

SCHLEIPFLUGOVÁ, Olga. Babiola. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1928–29, roč. 1, č.1.

SVĚTLÁ, Karolína. Z korespondence K. Světlé a E. Krásnohorské. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1925, roč. 29, č. 21–22.

SVOBODA, Emil. Věc. *Ženský svět*. Praha: Ústřední spolek žen, 1920, roč. 24, č. 8.

TĚSNOHLÍDEK, Rudolf. Demänovské jeskyně. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1922, roč. 1, č. 10.

TĚSNOHLÍDEK, Rudolf. Příhody Lišky Bystroušky. *Salon*. Brno: Jan Hanáček, 1924, roč. 3, č. 3.

VRBOVÁ, Alena. Mladá dívka 1938. *Eva, časopis vzdělané ženy*. Praha: Melantrich, 1938, roč. 10, č. 22.

VRCHLICKÁ, Eva. Přístav v Marseille. *Eva, časopis vzdělané ženy*. roč. 1, č. 1. Praha: Melantrich, 1928–29, roč. 1, č.1.

ŽEMLA, Josef. Daleko za horami. *Ženské listy*. Praha: Český výrobní spolek žen, 1918, roč. 46, č. 12. ISSN 1802-7237.

Internetové zdroje

JEŘÁBEK, Miroslav. *Salon kulturní a literární*. In: Host, měsíčník pro literaturu a čtenáře [online]. cit. 1.4.2019. Dostupné z: <https://casopis.hostbrno.cz/archiv/2010/3-2010/salon-kulturni-a-literarni>.